

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

Uh. Uhlelferte
Uwpruung bpruqteljw
1904jr

U76L564

atempfung
Spung-ur

00000
891.99
Uh - 13

19 NOV 2010

1-0

ԱՐԻՔՍԱՆԳԻ ԱՐԷԼԵԱՆ

ՄԱՐՈՒՈՂ ՃՐԱԳՆԵՐ

Պիես 3 գործողութեամբ

ՆՈՒԻՐՈՄ ԵՄ

Հովիտիմէ Արեւիանի

(Արտատպ. «ՄՈՒՐՃ» ամսագրից)

Թ Ի Է Ի Ե

Տպարան Ա. Հովհաննիսյանի, Նիկ. № 21.

1904

Քորտարուած է ներկայացման համար. *Настоящая пьеса подъ загл. „Погибавшія семьи“ разрѣшена Г. И. об. Главноначальствующаго для представленія на сценахъ края. Марта 18 дня 1903 г. Тифлисъ, Кавк. Цевз. Комитетъ.*

Ներկայացման իրաւունքը վերադառնում է:

891.99
Ա-13

891.99

Ա-13

1905

Համարը յոյ՝

գրքի Ա. ԱՐԵՆՆԵՆ

Միտքի տեսիլի տես յոյ՝
Հոյ՝ յոյ՝ յոյ՝ յոյ՝ յոյ՝
Ինչպէս յոյ՝ յոյ՝ յոյ՝
Ինչպէս յոյ՝ յոյ՝ յոյ՝:

ՄԱՐՈՒՈՂ ՃՐԱԿՆԵՐ

Պիես 3 գործողութեամբ

1906 թ. Յուլի 21 յոյ՝

ԵՐԵՎԱՆ

Հովիտի Արեւիկայ

(Արտատու. «ՄՈՒՐՃ» ամսագրից)

Թ Ի Ե Ի Ս

Տպարան Ա. Լուսաթեւածէի, Նիկ. № 21.

1903

16667

01. 2013

Գ Ո Ր Ծ Ո Ղ Ա Ն Ձ Ի Ն Ք

Ժերունի Յակոբ 65 տ. նախկին արձաթագործ.
Աննա նրա կինը ուրիշների համար կար անող.
Մարթա նրանց աղջիկը նոյնպէս կար անող.
Ներսէս նրանց մեծ որդին 27 տ. ծխախոտի դոր-
ծարանում բանող.
Սերոբ նրանց երկրորդ որդին թափառաչըփիկ.
Ալեքսանդր նրանց հարուստ հարեանի որդին.
Մինաս սափրիչ և ժողովրդական բժիշկ:

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 13 декабря 1903 г.

3136 84

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՋԻՆ

Քեզը ներկայացնում է անշուք մի սենեակ: Մէջտեղ մի դուռ: Աջ կողմը երկու դուռ, որոնցից մէկը տանում է խոհանոց. միւս անաշակողմը—բակ: Աջ անկիւնում մի հասարակ չի վարագոյր, որի ետևում Մարթայի անկողինը: Ձախ կողմը մի պատուհան հնամաշ չի վարագոյրով: Պատուհանի առաջ մի սնդուկ՝ մէջը թէյի սպաս: Նրանից քիչ հեռու պատրաստ սամովար վրան դրած մի սեղան: Մի այլ սեղանի վրայ վառած լամպա: Մէջտեղի դռան մօտ կախուած է մի վերարկու և գրակ: Այս ու այն կողմ հասարակ փայտէ չը ներկած աթոռներ, որոնցից մէկի վրայ նոր կարած շորեր:

Տ Ե Ս Ի Լ 1

Աննա եւ Յակոբ.

Աննա (Նստած սրահի մօտ կար է անում). Օրը լուսանալու վրայ է, իսկ նա չը կայ: Ա՛խ, Աստուած, որտե՞ղ մնաց նա: (Թփուտ է քաղաքային զանգի վնցը) Ժամի վեցն է, գոնէ շուտ լուսանար: (Պանչում է) Մարթա, չը կշտացանք քնից, վեր կաց:

Յակոբ (Մտնում է միջին դռնից). Երեւի դեռ նա քաղցը քնի մէջ է, Աննա. թո՛ղ մի քիչ էլ քնի երեխան: Էս գիշեր ներսէսը շատ հագեց, դու լսեցիր նրա ձայնը:

Աննա. Ես նրա ձայնից եմ փախել: Ո՞ր մայրը կարող է տանել էս ցաւը: Մէկը հիւանդութեան ձեռքին է տանջուում, միւս գիշերը տուն չի գալիս:

Յակոբ. Տեսնում ես, Աննա ինչպէս երես տուիր էդ անառակ զաւակին:

Աննա. Ախ, քիչ երեսատիր ինձ:

Յակոբ. Մի ասիլ, Աննա, մեղքը քեզանում է: Երբ ես Ասատուրի հետ գնում էի օտարութիւն, միշտ ասում էի քեզ, Աննա, էս երեխան աչքիս լաւ չի երևում, լաւ նայիր սրան,

քանի փոքր է՝ հեռու պահիր վատ ընկերներից, թէ չէ կը մեծանայ, յետոյ դժուար կը լինի մեզ համար: Ախր ինչո՞ւ էիր ես նրան ձեռնելիս միշտ ճշարով մէջտեղ ընկնում և ձեռքիցս խլում:

Աննա. Բայց չէ՞ որ Ներսէսին չէիր ձեռնում, ինչո՞ւ նա լաւ դուրս եկաւ, Սերորը ոչ:

Յակոբ. Ի՞նչ է ասում, Էդպէս ես միտքդ պահել: Չես յիշում, որ էն ժամանակ ամեն առաւօտ ես նրան հետս տանում էի արհեստանոցս և երեկոներն էլ վերադարձիս եկեղեցի, մինչև որ 8 տարեկան դառաւ, տուինք արհեստի:

Աննա. Ես մեղաւոր էի, որ արհեստանոցդ հաւաքեցիր:

Յակոբ. Ի՞նչ անէի: Քաղաքը փոխուեց, կնանիքը իրանց տուին նոր-նոր շորերի, մեր շինածները դրին մի կողմ, նոր-նոր վարպետներ դուրս եկան, հին վարպետներին հացը կտրեցին, ես էլ ստիպուած եղայ գնալ օտարութիւն:

Աննա. Եթէ դու գնացիր օտարութիւն, ես էլ տանը ուրիշ կանանց նման ծամոն ծամելով չէի նստած:

Յակոբ. Հա, իհարկէ, դու էլ ժամանակ չ'ունէիր: Էդպէս է, Աննայ ջան, աստէր-անխնամ մնացած երեխաները միշտ փրչանում են: Ո՞վ կ'ասէր, որ արծաթագործ Յակոբը նրա նման անառակ զաւակ պէտք է ունենար: Ի՞նչ ասեմ, Աննա, կարիքը մի կողմից, երեխաների էս դրութիւնը միւս կողմից ներս է խորովում: (Ձեռքերը տարացնելով): Ի՞նչ է, Աննա, սամովարը պատրմաս է:

Աննա Սա է էլի, թէ մեր տաք կերակուրը և թէ ամեն ինչը:

Յակոբ. Է՛հ մեզ համար ոչինչ: Ներսէսի համար պէտք է հոգալ:

Աննա. Հոգալն էլ հօ սրանից աւել չի լինիլ: Ժամի 3-ին եմ վեր կացել:

Յակոբ. Տեսնում եմ, պառաւ, շատ ես աշխատում: Ես էլ ձեզ կ'օգնէի, բայց ես հազիւ եմ թելը ասեղից ջոկում:

Աննա. Գիշերը ցերեկ արած՝ 15 տարի է գործում եմք, գործում, աչք ենք քոռացնում, բայց էնքան չենք կարողանում վաստակել, որ գոնէ մի օր կարողանանք մի կուշտ փորով հաց ուտել:

Յակոբ. Աստուած ողորմած է, Աննա, յոյսդ մի կտրիլ, գուցէ նա մի օր յիշի մեզ. չէ՞ որ ես գիշեր ցերեկ աղօթում եմ նրա առաջ (Աղօթք է անում):

Աննա. Ա՛խ, չեմ իմանում, ո՞ր մեղքներին համար նա էլ է խոռով կացել մեր գլխին: Մեղայ Աստծոյ:

Յակոբը (Առիկ): Հիւանդներին առողջութիւն, զրկուածներին օգնութիւն...

Աննա. (Վեր է կենում եւ քաշում պատուհանի վարագոյրը, լուսանում է): Փառք Աստծոյ, լուսացաւ: Մարթն, Ներսէս, վեր կացէք, արդէն լուսացել է, որդիք:

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Յակոբ, Աննա եւ Մարթա

Մարթա. (Վարագոյրի ետեւից) Բարի լոյս:

Աննա. Շնորհ արա: (Պարապւում է թէյով):

Մարթա. (Վազում բռնում է հօր կուռը)... Բարի լոյս, հայրիկ:

Աննա. Մի խանգարիլ նրան, տեսնում էս, որ մարդը աղօթք է անում:

Մարթա. Ինձ համար էլ աղօթիր, հայրիկ: (Յակոբ զլսով է անում) Նա զլսով արաւ:

Աննա. Շուտ արն գնն երեսդ լուսցիր: (Մարթան գնաց խոհանոց):

Տ Ե Ս Ի Լ 3

Աննա եւ Յակոբ

Աննա. (Սի քանի անգամ սնդուկից հանում է բաժակներ, հաց, շաքար եւ այն) Չը վերջացրէր:

Յակոբ. (Նրկու կողմերին զլուխ տալով): Բարի լոյս: Դու ինձ հէտ էիր, Աննա, գուցէ ուզում ես՝ օգնեմ քեզ:

Աննա. Ոչինչ հարկաւոր չի, նստիր տաքացիր:

Յակոբ. Ամեն բան տեղն է. Սերոբը բան-ման չի՞ թընցրել:

Աննա. Տես կարող ես, գնն ամենքին էլ ասն, որ մեր տղան գող է:

Յակոբը (Ժպտալով): Առանց իմ ասելու էլ ճանաչում են նրան, թէ ինչ պտուղն է: Լսիր, Աննա, երբ մենակ լինենք, միտըս գցիր, քեզ բան ունեմ ասելու:

Աննա. Հը, ասն, էլ մի վախեցնիլ:

Յակոբ. Չէ, նրա մասին չէ. ուրիշ բան է:

Տ Ե Ս Ի Լ 4

Աննա, Յակոբ եւ Մարթա

Մարթա. Բարի լոյս, հայրիկ. (Բռնում է նրա ձեռքը): Տես ինչպէս ցուրտ է: Օ՛, էդ ի՞նչ է, քո ձեռքդ աւելի սառն է:

Յակոբ. Էդպէս է աշխարհի բանը, Մարթն ջան. հիմայ ես ինքս մի ձմեռն եմ:

Մարթա. Իսկ ես ի՞նչ եմ:

Յակոբ. Դու մի նախշուն գարուն ես. դու իսկ որ մեր տան գարունն ես:

Տ Ե Ս Ի Լ 5

Աննա, Յակոբ, Մարթա եւ Ներսէս

Ներսէս. (Մտնում է միջի դռնից): Բարի լոյս: (Նա խօսում է չոր-չոր, բայց արագ):

Յակոբ. Դու իմ սիրելիս, լաւ քնեցիր գիշերը:

Ներսէս. Գիշերը չէ, հայրիկ. բայց լոյսի վրայ շատ լաւ: Եթէ կարելի լինէր, ես էլի մի քիչ կը քնէի... բայց հազը խանգարում է:

Աննա. Մարթն, թէյ շինիր նրա համար: Երևի մրսէ՞լ ես:

Ներսէս. Էնքան էլ տաք չէր իհարկէ:

Յակոբ. (Բռնում է նրա ձեռքը) Ոչինչ, տաք է:

Ներսէս (Ժպտալով). Այո, հայրիկ, տաք է. ամբողջ մարմինըս տաք է, ես այրւում եմ էդ տաքից (Թէյ են խմում):

Յակոբ. Յոյսդ Աստծոյ վրայ դիր, որդի. մի վախիլ, կ'անցնի:

Ներսէս. Ես էստեղ ինձ շատ լաւ եմ զգում, բայց էստեղ, էս անպիտան ծխախոտի գործարանը ինձ չի ընկնում:

Աննա. Երևի էստեղ օղը վատ է:

Ներսէս. Հըմ, օդ. ի՞նչ օդ. էստեղ օդ չը կայ, մայրիկ: Էստեղ կայ միայն ծխախոտի ծանր, թունաւոր հոտ և ուրիշ ոչինչ: Շատ եմ զօռ անում, բայց չեմ կարողանում տանել:

Աննա. Դոնէ պատուհանները բացէին:

Ներսէս. Օ՛, էդ չի կարելի, որովհետեւ տղերքը կարող են առանց բանդերովի ծխախոտ թոցնել: Դեռ էդ բաւական չի, մայրիկ, ապակիի վրայից երկաթի ցանցեր էլ է քաշած:

Աննա. Գոնէ փոխուէիր մի ուրիշ բաժանմունք:

Ներսէս. էդ էլ փորձեցի. խնդրեցի, որ ինձ տանեն թըղ-
թի արկղներ շինելու բաժանմունք. բայց յետոյ ես ինքս էլ
տեսայ, որ բան չի դուրս գալ:

Աննա. Էսքան տարի ծառայում ես, ի՞նչ կը լինէր, որ
խնդիրքդ կատարէին:

Ներսէս. Բանը էդ չի մայրիկ. էս բաժնում ես ստանում
եմ օրական 90 կոպէկ, իսկ էստեղ ինձ շատ տան 30—35 կո-
պէկ:

Աննա. Քեզ նման մեծ տղին 35 կոպէկ:

Ներսէս. Բանը մեծութեան մէջ չէ, մայրիկ: Ծխախոտի
գործարանում ամեն գործ վարձատրւում է կամ հատով կամ
կշռով: Թղթի արկղ շինելու համար ես պէտք է նորից աշա-
կերտ մտնեմ, այն ինչ էստեղ ես արդէն վարպետ եմ և օրը մի
քանի հազար ծխախոտ եմ շինում:

Յակոբ. Ապա ինչո՞ւ էդքան քիչ վարձ ես ստանում:

Ներսէս. Հէնց բանն էլ էդ է հայրիկ: Առաւօտուանից
շատ լաւ եմ գործում. և օրեկան ես կարող էի մի բուրձիկից էլ
աւել վաստակել... բայց դէպի երեկոյ ոյժս քչանում է, սկսում
եմ թուլանալ և էլ հարբածի նման գլուխս չեմ կարողանում
ուսերիս վրայ ուղիղ պահել: Ստիպուած եմ լինում մի քիչ
վաղ տուն վերադառնալ: Դուք ուշադրութիւն չէք դարձրել,
թէ ծխախոտ շինողների ձեռքերը ինչքան քնքոյշ են լինում:
Ամենալաւ տղամարդի ձեռքերը մեր օրիորդների նախանձը
կը շարժեն:

Յակոբ. Ինչից է էդ:

Ներսէս. Ոսկոռի ձողը անգամ մաշուում է մեր ձեռին,
իսկ մեր կաշին հօ մսից է: Երևի Սերոբը չի եկել էս գիշեր:

Յակոբ. Թող կորչի նա. քիչ յիշեցէք նրա անունը:

Աննա. Մի բարկանալ, նոր աղօթք արիւր:

Յակոբ. Խոտով կենայ իմ աղօթքը նրա գլխին:

Ներսէս. Հարեանիդ որդուն չէս տեսել, հայրիկ. լաւ կը
լինէր, էս կիրակի էլ մի քիչ գործ տար ինձ:

Յակոբ. Օ՛, պարոն Ալեքսանդրը շատ հաւանել է քո շի-
նած ծխախոտը:

Ներսէս. Ես հօ նրա թամբաքուն չեմ փոխել: Մարթն,
քո ձեռքիցդ ի՞նչ քաղցր էր թէյը: Դու չէս նեղանում, մայրիկ:

Աննա. Ինչո՞ւ պիտի նեղանամ, նա էլ իմն է:

Ներսէս. Չէ որ իմ ժամանակ դու էիր մեր թէյ շինողը:
էն ժամանակ էլ ես էսպէս հիւանդոտ էի, մայրիկ:

Աննա. Էհ, ի՞նչ ես ասում, դու էնքան առողջ էիր, որ
թոփուիկ էինք կոչում:

Յակոբ. Կարմիր էիր վարդի նման. Աստուրը միշտ
կձմթում էր թշիցդ:

Ներսէս. Իհարկէ, որովհետեւ մայրիկի կաթով էի մե-
ծացել:

Աննա. Քար կտրուեմ, երևի երեխիս սիրտը կաթ ուզեց:
էգուց առաւօտ դու կարող ես կաթ ունենալ:

Մարթա. Ուրեմն էգուց կիրակի է. էդ ինչից է, մայրիկ,
կիրակին մօտենալուս ես ուրախանում եմ, իսկ դու տըխ-
րում ես:

Աննա. Ես նրա հոգսն եմ անում, որ շաբաթ շաբաթի
ետեից է թռչում, իսկ մենք մի բան չենք կարողանում առա-
ջացնել:

Յակոբ. Ի՞նչ շաբաթներ, Աննա. տարիները անգամ արագ
են թռչում, բայց էդ անիրաւ գիշերները շատ երկար են,
շատ:

Մարթա. էդ նրանից է, հայրիկ, որ պառաւել ես և գի-
շերը քունդ չի տանում (Միծաղում են):

Աննա. Քիչ ծիծաղեցէք. վեր կացէք (Մարթան ինքնայեղ
տանում է խոհանոց):

Ներսէս. Էս իմ կէրած խմածը ինձ մինչև ճաշ բաւական
է. էս կտոր հացն էլ մինչև երեկոյեան ժամի վեցը: (Մի կտոր
հաց դնում է գրպանը, ինչ որ օգնութեամբ հագնում է. մօտենում է դրան):
Օ՛, ինչ լաւ ձիւն է եկել (Գնում է):

Յակոբ. Առողջութիւն տուր իմ տան սիւնին, Տէր:

Տ Ե Ս Ի Լ 6

Աննա եւ Յակոբ.

Աննա (Շորեր կապելով կապոցի մէջ): Քիչ տրորուիր, ժամա-
նակ չ'ունեմ: Ի՞նչ էիր ուզում ասել:

Յակոբ. Աննա, ես կամենում էի քեզ ասել, որ վարպետ
Մինասը շատ լաւ տղայ է. Մարթան նրա հետ բախտաւոր կը
լինի. արի երեխային տանք նրան:

Աննա. Մեր գլխից մի հարուստ փեսացուն կարուե՞լ է,
ի՞նչ է: Առանց էն էլ մեր տան մէջ նա մի բախտաւոր օր չի
տեսել. ինչն է ստիպում մեզ վաղել: Փառք Աստծոյ, մի աղ-
ջիկ ունեմ, որ գեղեցկութիւնում հատը չը կայ:

Յակոբ. Գիտես Աննա, էդ բոլորը դու լաւ ես ասում: Ճշմարիտ է՛ վարպետ Մինասը հարուստ չէ, բայց նա շատ բարի և քրիստոնեայ տղայ է: Մի ձեռքի ջուր ունի, որ խկկի՛ չեղած: Պէտք է տեսնել թէ երես վերանելուս նա ձեռքը ինչպէս քնքոյշ է շարժում: Երբեմն, հաւատացիր Անոյշ ջան ես էլ եմ գայթակղում և ուզում եմ միրուքս վեր անել տամ:

Աննա. է՛դ էր պակաս:

Յակոբ. Բացի էդ մէկը. նա կարողանում է բժշկութիւններ անել: (Տօտնալով). Նա շատ երիտասարդների է բժշկում զանազան հիւանդութիւններից: Նա ասում է, քաղաքի երիտասարդների մէջ մէկն էլ չը կայ առողջ:

Աննա. Թո՛ղ թէ կուզ ինչ ուզում է լինի, ես քաղցածի մէկին աղջիկ չ'ունեմ տալու:

Յակոբ. Բայց ի՞նչ մեղք է եթէ նա քո ասած հարստութիւնը չ'ունի: Չէ՞ որ նա էլ մեզ նման մի մարդ է:

Աննա. Ես չեմ ասում թէ նա մեզնից վատ է: Բայց ախր սափրիչը ի՞նչ է, որ նրա ապրուստը ինչ լինի: Հիմայ տեսնում ես, որ ամենքը փողի ետևից են վազ տալիս: Քո խելքդ էն առաջուայ ժամանակներին չը գնայ: Էն վաղ էր, որ մէկի աշխատանքով տասը մարդ էր ապրում: Փռօք Աստծոյ, հօ աչքիդ առաջն ենք, հօ տեսնում ես, երեք հոգի գործում ենք գործում, իսկ չորսին բաւական չի լինում:

Յակոբ. Իհարկէ:

Աննա. Էդ ի՞նչ է մեր դրութիւնը: Մին տեղ դուքս գալու համար հագուստ չ'ունենք, մի մարդ տուններս մտնի, առաջը դնելու բան չ'ունենք, Տէրը մի արասցէ մէկներս հիւանդանայ, բժշկի փող չ'ունենք:

Յակոբ. Էդ մէկը ճշմարիտ է Աննա. սև օրի համար ոչինչ չ'ունենք, օր անում ենք, օր ուտում:

Աննա. Իսկ դու դեռ ասում ես տանենք երեխին մին սափրիչի տանը: Ի՞նչ օր, ի՞նչ քաղցրութիւն է գտնելու նա նրա տան: Շատ-շատ, նա էլ մեզ նման քաղցածի մէկն է էլի:

Յակոբ. Ես ոչինչ չեմ ասում Աննա. բայց քո էդ ասածներիցդ էլ ո՞վ է մեզ վրայ ուշք դարձնելու:

Աննա. Ո՞վ է իմանում. կարելի է մի բախտի դուռ էլ իմ երեխիս համար է բացուելու:

Յակոբ. Աստուած տայ Աննա, ես միշտ Նրան աղօթում եմ:

Աննա. Մտիկ արա. ես ուշանում եմ. ոտքդ տնից դուրս չը դնես, մենակ չը թողնես նրան: (Մածուկ): Նրա մօտ բերան

չը բացես: (Ուտերին շալ գցելով կապոցը դրաւ զխին ու գնաց աջ դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Յակոբ եւ Մարթա

Մարթա. Էդ ի՞նչ էիք քչփչում մայրիկի հետ: (Արագութեամբ սեղանի վրայից բաները վերցնում եւ դնում է սնդուկ):

Յակոբ. Ոչինչ սիրելիս: Շալդ ուտերիդ գցիր:

Մարթա. Ինձ համար տաք է. ես չեմ մրսում: (Կարում է):

Յակոբ. Իսկ ես առանց վերարկուի մրսում եմ: Կ'ուզես Մարթա, քանի մայրդ տանը չէ, ես քեզ համար կարգամ Բանին Աստծոյ խօսքը:

Մարթա. Կարգա՛ն:

Յակոբ. Իմ թանկագին Մարթա. ես քեզ շատ եմ սիրում. դու սիրում ես ինձ ահանջ դնել:

Մարթա. Հէնց դրձ համար ես սիրում:

Յակոբ. Չէ հոգիս. և նրա համար, որ դու էլ էս տան աշխատաւորներից մէկն ես: Գուցէ էս ամառը ես էլ կարողանամ մի գործի կաշել: Չեմ հասկանում, ինչո՞ւ եմ էսքան թոյլ:

Մարթա. Երևի շատ ես չարչարուել կեանքումդ:

Յակոբ. Էնքան: Մի անգամ ձիախառն գետն է քշել ինձ, մի անգամ էլ Ասատուրի հետ ձիւնի տակ եմ գիշերել:

Մարթա. Աւելի լաւ է եղպէս բաներ պատմես հայրիկ թէ չէ կարգացածիցդ ես ոչինչ չեմ հասկանում:

Յակոբ. Ասենք ես էլ էնքան չեմ հասկանում: Պէտք է ասել շատ խրթին են գրում: Օրինակ մի տեղ ասուած է «Իշխոյն հարաւու յարիցէ յաւուրն դատաստանի». բայց ես չեմ հասկանում էդ դշխոները ինչ գործ ունեն սրա մէջ: Իսկ էստեղ (ցոյց է տալիս զիրքը) պարզ ասուած է «Մաւուղ Մաւուղ, զի՛ հալածես զիս»: Շատ քաղցր խօսքեր են Մարթա: Իսկ դու ինչո՞ւ չես մէջքդ ծածկում, դու կարող ես մրսել: Ո՞ւր է շալդ. երևի անզգամն է տարել: Իսկ դուք ինձանից ծածկում էք: Սպասէք, ես կը յայտնեմ պալիցիային, թէ չէ նա մեզ բոլորովին կը քանդի:

Մարթա. Մի բարկանալ հայրիկ: Ապա դու ասում էիր որ սիրում ես քաջ մարդկանց. չէ՞ որ Սերոբն էլ քաջ է:

Յակոբ. Ախր ինչի՞ս է պէտք նրա քաջութիւնը: Քաջ է, թող նա իր քաջութիւնը տանի մի ուրիշ լաւ բանի մէջ ցոյց

տայ, և ոչ թէ մեզ պէս զրկուածի վերջին պատառը գողանայ: (Վերկենարով): Ախ փչացած, ախ անզգամ, ես քեզ ցոյց կը տամ:

Յ Ե Ս Ի Լ 8

Յակոբ, Մարթա եւ Սերոբ

Սերոբ. (Աջ դռնից շալը ուտերին մտաւ): Կէցցէ հայրիկ, կէցցէ: Տաք-տաք խօսիր, որ չը մրսես, թէ չէ դըսում փափուկ ցուրտ է:

Յակոբ. Ի՞նչու ես նրա շալը վերցրել. տո՛ւր էս ըոպէիս, տո՛ւր ասում եմ:

Սերոբ (Հրելով նրան). Սպասիր ծերուկ: Դու տեսնում ես, որ ես խղճացել եմ նրան և յետ բերել (Շալը զցում է Մարթայի վրայ):

Յակոբ. Մարթա, դու տեսա՞ր. նա ինձ վրայ ձեռք բարձրացրուց:

Մարթա. Ինչպէս ես համարձակում հայրիկի վրայ ձեռք բարձրացնել:

Սերոբ. Ոչինչ, նա շատ է ինձ ճիպոտի տակ ճղճղացրել: Ինչպէս է. տեսնում ես: Բանը որ ոյժի ընկաւ ինձ ոչինչ չես կարող անել: Չէս իմանում, որ պառաւը երեխայացել է, իսկ երեխան (կրծքին խփելով) տղամարդ է դառել:

Յակոբ. Մի պարծենալ կրծքովդ. քեզնից պակաս տղամարդ չեմ եղել ես: Հարցրու Ասատուրին: Պարծեցիր մի լաւ բանով: Աւելի լաւ է ամաչես տափը մտնես: Ո՞վ է տեսել որ քեզ նման տղամարդը անգործ թափառի:

Սերոբ. Ինչ՞ու ուտում չը տուիր, որ ես էլ խելօք տղայ դուրս գայի:

Յակոբ. Միթէ՞ ամենքը ուտում ունեն: Միթէ՞ Ներսէսը ուտում ունի: Գոնէ մի ձիու չափ էլ չը կաս: Ձին բանում է և ուտում, իսկ դո՛ւ:

Սերոբ. Ա՛. ուրեմն դու ուզում ես, որ ես մի ձի դառնամ:

Յակոբ. Ուզում եմ, որ մարդ դառնաս:

Սերոբ. Պարզ ասա՛, կ'ուզէիր ինձնից ի՞նչ լինէր քեզ համար:

Յակոբ. Ես ինձ համար չեմ ասում, այլ քեզ համար: Միևնոյնն է մենք վաղը միւս օրը գերեզման ենք մտնելու, ո՞վ պէտք է վառ պահի մեր տան կրակը, (յուզուած) էս մարուող ճրագը:

Սերոբ. Դու կարծում ես ինձ նմանները նամուս չ'ունեն, ոչինչ չ'են մտածում:

Յակոբ. Ասա՛ ինձ ի՞նչ են մտածում նրանք:

Սերոբ. Ախր դու կարծում ես, որ եթէ ես էլ Ներսէսի պէս մի կտոր ցամաք հացի համար զնայի մի թամբաքուի Փաբրիկում ոսկոռ փթեցնէի, կեանք մաշեցնէի, ես էլ լաւ մարդ կը դառնայի: Ախր էդ սխալ է:

Յակոբ. Ես հօ քեզ անպատճառ թամբաքուի գործարան չեմ ասում:

Սերոբ. Բայց չէ՞ որ, ո՛ւր էլ գնաս, ինչ որ էլ անես, էլի մի կտոր հացի համար ես անելու: Վերջապէս չէ՞ որ քո ասած ձիի և մարդի մէջ մի զանազանութիւն պէտք է լինի:

Յակոբ. Յետո՞յ:

Սերոբ. Յետոյ էն, որ դու ուզում ես, ես մի ձի դառնամ, իսկ ես էդ բանը չեմ կարող:

Յակոբ. Ուրեմն մենք որ բան ենք անում մարդ չենք:

Սերոբ. Հէնց բանն էլ էդ է, որ մարդ ենք, բայց միմեանց նման չենք: Սրա համար էլ դու Բանին Աստոյ խօսքի մէջ ես հանգստութիւն գտնում. մէկը ձիու նման բան անելի մէջ, իսկ ես մի ուրիշ բանի մէջ:

Յակոբ. Իսկ դու պարզ ասա՛, շարլատանութեան մէջ:

Սերոբ. Վնաս չ'ունի. թո՛ղ քո ասածը լինի: Չէս ուզում շարլատաններ լինեն, փոխի կեանքը: Թո՛ղ ամենքը ձի դառնան, աչքիս վրայ, ես էլ ձի կը դառնամ: Բայց որ ես ձի դառնամ ուրիշները իմ մէջքին նստելու համար, էդ մէկը ներես, ես չեմ կարող:

Յակոբ. Բայց մէթէ մենք կարող ենք կեանքը փոխել: Ամեն ինչ նրա ձեռքին է, նա է տնօրինում մեր վիճակը:

Սերոբ. Սուտ է: Նա ոչինչ բանից տեղեկութիւն չ'ունի: Մենք ինքներս ենք ամեն բան մեր սրտի ուզածի պէս ծոում:

Յակոբ. Ծո՞ում, մէ՞նք: Մարթա, լսում ես ինչպէս նա մեղանչում է:

Սերոբ. Այ դուք ամենքդ էլ էդպէս էք: Երբ մարդս ուզում է մի ճշմարիտ բան անել, ծուռը ուղղել, դուք խաղոյն ձայներդ գլխներդ էք զցում թէ «խառնակիչ է նա, փուչ է նա»: Բայց չէ՞ որ պէտք է մի նրան էլ լսել թէ ինչու է նա էդպէս:

Յակոբ. Ի՞նչ ասեմ: Ինձ թւում է թէ քո ասածներիդ մէջ միտք կայ, թւում է որ և դատարկ խօսքեր են:

Սերոբ. Իսկ ինչ որ քեզ թւում է միայն, ինձ համար պարզ է Աստուծոյ լոյսի պէս:

Յակոբ. Ես միայն մի բան կ'ուզէի, աղօթելով զարթնէիր քնից, առաւօտից մինչև երեկոյ քրտինք թափէիր, և անկողին մտնէիր աղօթելուց յետոյ, որպէսզի իմանայիր ինչի մէջն է կեանքի քաղցրութիւնը:

Սերոբ. Հնացած բաներ... Ես քեզ ասում եմ չեմ կարող, չեմ կարող:

Յակոբ. Անպիտան, դու միայն էն կարող ես, որ տան մէջ ոչինչ չես թողնում, ամեն ինչ գողանում ես: Սպասիր տես ես ինչպէս կը յայտնեմ պալիցիականներին:

Սերոբ. Ի դուր նեղութիւն կը քաշես. նրանք առանց քո ասելու էլ ինձ լաւ են ճանաչում:

Մարթա. Որտեղից են ճանաչում, ապեր:

Սերոբ. Ոչինչ. մի քանի գիշեր նրանց մօտ հիւր եմ եղել հրաւիրուած: Աւելի լաւ է Բանին Աստծոյ խօսքերից կարդալ, ականջ դնենք:

Յակոբ. Եթէ դու ուզում ես Աստծոյ ճանապարհին գալ, ես կը կարգամ:

Սերոբ. (Մինչ Յակոբ գիրքը կը թերթի): Չայ խմել վերջացըրել էք:

Մարթա. Նոր հաւաքեցինք:

Սերոբ. Մայրիկը տանը չէ:

Մարթա. Շորեր է տարել: Որտեղ ես եղել գիշերը ապեր:

Սերոբ. Գարմոն շինող Գաւրուշի խանութի ետեւում: Պէտք է ասել էստեղ էլ շատ տաք չէր: Հա յետոյ հայրիկ Կուռնելիոս հարիւրապետը գնաց Երուսաղէմ... (Մտնում է վարապոյրի ետեւը):

Յակոբ. Մի մտնիլ էստեղ:

Մարթա. (Մածուկ): Մի վախիլ, էստեղ ոչինչ չը կայ:

Յակոբ. Դուքս եկ էստեղից: (Յարձակում է վրան, վարագոյրի ետեւում երեւում է, որ իրար հրում են): Դու իրաւունք չ'ունես:

Սերոբ. Ա՛, թող տեսնեմ, ես հաց եմ ուզում (Նրեւում է ինչպէս գցեց մի կողմը բարձր):

Յակոբ. Հեռու ասում եմ:

Սերոբ. Եւ քաղցած եմ, լսում ես:

Մարթա. Էստեղ հաց չը կայ:

Սերոբ. (Դուքս գալով): Որտեղ է հացը:

Յակոբ. (Նոյնպէս): Քեզ հաց չը կայ (Նստում է սնդուկի վրայ): կարող ես գնալ ինքդ աշխատել և ուտել:

Սերոբ. Իսկ... քեզ... կայ:

Յակոբ. Դու ճշմարիտ ես ասում: Բայց չէ՞ որ մի ժամանակ ձեզ ամենքիդ ես էի պահում:

Սերոբ. Վնաս չ'ունի, ես էս օր ծոմ կը պահեմ: Դէ կարդա:

Յակոբ. Ես ոչինչ չեմ կարդալ:

Մարթա. Հայրիկ, խնդրում եմ վեր կաց... Թող նա ուտէ իմ բաժինը:

Յակոբ. (Չգացուած): Չեռքիս կոշտուկները դեռ նոր են փափկել, իսկ նա ինձ մի աւելորդ բեռն է համարում: Տէրը իբրան եղեցի. թող ուտի: (Վեր է կենում եւ շրջում մի կողմ):

Սերոբ. Ուրեմն էստեղ է ամեն ինչ: Լաւ խելք էք բանեցրել ես ու իմ Աստուածը: (Մի կտոր բան գցում է բերանը եւ ծածկում սնդուկը): Նստիր ձերուկ. սա ինձ բաւական է: (Մարթային ծածուկ): Բարձիդ տակին ոչինչ չը կար, ո՛ւր են փողերդ:

Մարթա. Ապեր ես փող չ'ունեմ:

Սերոբ. Սուտ ես ասում. փող տուր, թէ չէ ամեն ինչ կը փշրեմ տակն ու վրայ կ'անեմ:

Մարթա. Ի՞նչ ես անելու փողը:

Սերոբ. Էս երեկոյ Գաւրուշի մօտ մեծ խաղ կայ:

Մարթա. Թող էդ բանը, քո վարմունքովդ դու կը սպանես սրանց:

Սերոբ. Խրատը քեզ համար պահիր Մարթան, շուտ արա:

Մարթա. Եւ ոչինչ չ'ունեմ ապեր:

Սերոբ. Ա՛, մի երկարացնիլ: Ասում եմ քեզ շուտ արա:

Մարթա. (Ուզում է տալ): Կէսը ինձ, կէսը (Սերոբ բռնում է ձեռքերից): Ա՛ հայրիկ:

Յակոբ. Չեռ մի տալ նրան, գազան:

Սերոբ. Ա՛ (Նրում է Մարթայի ձեռքից եւ փախչում աջ):

Տ Ե Ս Ի Լ 9

Յակոբ եւ Մարթա

Մարթա. (ձջում է): Ա՛:

Յակոբ. Ի՞նչ է սիրելիս. սա քեզ խփեց:

Մարթա. Չէ նա փախաւ ես վախեցայ:

Յակոբ. Լաւ մտիկ արա, նա մի բան թոցրած չը լինի:

Մարթա. Ոչ ամեն բան իր տեղն է:

Յակոբ. Ախ որտեղից եկաւ էդ լիբըր, ամեն ինչ տակն ու վրայ արաւ: Չէ ես պէտք է բռնել տամ էդ աւազակին:

Մարթա. Հարկաւոր չի, հանդարտուիր:

Յակոբ. Ձի լինիլ... տէր Աստուած, աւազակի ձեռքին գերի պէտք է լինենք: (Գնում է աջ):

Տ Ե Ս Ի Լ 10

Մարթա, յետոյ Ալեքսանդր

Մարթա (Նայելով աջ դռան մէջ). Ախ Աստուած... էդ նա է: Էլի գալիս է (Շտապով նստում է, որպէս թէ ոչինչ չի տեսել):

Ալեքս. (Մտնում է աջ դռնից Ձ արկղներ ձեռքին): Ոսկի հարբեանուհի, կարելի է շաբաթ է տուն էք հաւաքում, ես ձեզ կը խանգարեմ:

Մարթա. Ոչ. մենք երեկոյեան ենք տուն հաւաքում: Համեցէք:

Ալեքս. Այդ քննէ է. ցերեկով ճրագ: (Այդ սեղանի վրայ է դնում արկղերը):

Մարթա. Սենեակը տաքացնելու համար է:

Ալեքս. Ոչ ոք չը կայ:

Մարթա. Ոչ:

Ալեքս. (Մտնելով): Ձեռք չես տալիս: (Բռնում է Մարթայի մեկնած ձեռքը): Ուղիղը ասա, այս բողբոջի մտքովդ քննէ անցաւ:

Մարթա. Ոչինչ:

Ալեքս. Իսկ չէս ուզում իմանալ թէ իմ մտքովս ինչ անցաւ:

Մարթա. Ձեմ իմանում:

Ալեքս. Էհ ինչէ: Կարելի է դու նեղանում ես, որ ես քո ձեռք բռնել եմ:

Մարթա. Բայ թողէք:

Ալեքս. (Թողնելով): Դու չէս նեղանալ, եթէ ես քեզ մի ընծայ տամ: Նայիր: (Յոյց է տալիս մի ոսկի բան):

Մարթա. Ես պահելու տեղ չ'ունեմ:

Ալեքսանդր. Բայց այդպիսի նուէրը պահում են կրծքի վրայ:

Մարթա. Ոչ ոչ... մայրս կը տեսնի, ես չեմ ուզում:

Ալեքսանդր. Ինչպէս, դու ինձ արհամարհում ես:

Մարթա. Յետոյ, յետոյ:

Ալեքսանդր. Լաւ. թող յետոյ լինի: Շատ ես վաստակում կար անելով:

Մարթա. Էնքան, որ ապրում ենք:

Ալեքսանդր. Քեզ համար ես կարում:

Մարթա. Ոչ, ուրիշի համար:

Ալեքսանդր. Բայց մի ձեռք շքեղ զգեստ քեզ շատ կը սաղէր: Դու չէս նեղանալ, եթէ ես քեզ համար մի շորացու ընծայ բերէի:

Մարթա. Է՞դ ինչ բան է: Ինչո՞ւ համար դուք ինձ համար շորացու առնէք:

Ալեքս. Ի՞նչ բան է որ: Այնքան այդպէս անողներ կան: Ի՞նչ գոյն ես սիրում:

Մարթա. Ես ոչինչ չեմ ուզում: Շնորհակալ եմ:

Ալեքս. Ի՞նչ է նշանակում անփորձութիւն:

Մարթա. Ես ոչ չեմ կարող ծածուկ պահել, միեւնոյնս է կ'իմանան:

Ալեքս. Իսկ մենք այդ բանը ոչ ծածուկ չենք անի: Մի օր... այ երբ սրբոցն Աննայի և Մարթայի տօնը կը լինի, ես կը մտնեմ և կը շնորհաւորեմ ձեռք տօնը:

Մարթա. Ոչ. իսէր Աստուծոյ ոչինչ հարկաւոր չէ: Ինչպէս երևում է դուք դեռ չէք ճանաչում իմ եղբորը:

Ալեքս. Որքո՞ն, էն միւսին: Էհ. նրա նամաներին բաւական է մի երկու բուբլի զինու փող տաս, և նրանք իրանց ծնողներին էլ կը ծախեն:

Մարթա. Ախ Աստուած մի արասցէ նա էդ բաները լսի: Աւելի լաւ է, ուրիշ բաներ խօսեցէք: Ծխախոտները վերջացել է:

Ալեքս. Ես չեմ ծխում:

Մարթա. Ձէք ծխում: Ապա ինչո՞ւ էք եղբորս ծխախոտ շինել տալիս:

Ալեքս. Ստում եմ հարևանիս որդին է, գործ տամ:

Մարթա. Երևի դուք վախենում էք ծնողներից, որ չէք ծխում:

Ալեքս. Ես նրանց միակ որդին եմ. նրանք երբէք չեն համարձակում կաշիլ եմ քէֆին: Ես ապրում եմ իմ զուարճութեանս համար: Ձէս ուզիլ մի անգամ քեզ ինձ հետ ցիրկ տանեմ:

Մարթա. Ինձ ո՞վ կը թողնի ոտքս անից դուքս դնել:

Ալեքս. Բայց միթէ՞ հիմայ հին ժամանակներն է: Հիմայ աղջիկն էլ պէտք է ազատ լինի, ինչպէս և սղամարդը:

Մարթա. Ձեզ համար իհարկէ կապէս է, դուք ազատ էք:

Ալեքս. Իմ ազատութիւնը իմ գծութիւններն են: Դու չէս հարցնում, թէ ի՞նչն է ստիպում ինձ գծութիւններ անել:

Մարթա. Ասացէք էլի:

Ալեքս. Դու կարծում ես հեշտ է ասելը:

3136-84

Մարթա. Դժուար է:

Ալեքս. Այ, դու ինքդ ասն: Այս մարդը չի ծխում. ի՞նչ գործ ունի նա մեր տան, ի՞նչ ոյժ է քաշում նրան այստեղ: Տեսնում ես. դու այդ գիտես, բայց չես ասիլ: Իմ սրտիս մէջ էլ շատ բան կայ քեզ ասելու: Բայց չեմ կարողանում: Տանջւում եմ, համբերութիւնս կտրւում է... Գալիս է լեզւին ծայրին կանգնում, և այնուհետեւ ես համբի նման մնում եմ լեզուս կապուած: Տեսնում եմ մի բան, հիանում եմ նրանով. նայում եմ նրա պատկերին և չեմ կշտանում: Եւ որովհետեւ լեզուս կապւում է, ես սկսում եմ գծութիւններ անել և հարբել:

Մարթա. Ի՞նչ բաներ էք ասում. մինչև անգամ հարբում էլ էք:

Ալեքս. Ինչո՞ւ համար ես զարմանում: Հե՛շտ է, որ ինձ նման երիտասարդը մի սրտի ընկեր չ'ունենայ:

Մարթա. Բայց կարծեմ ասացիք «կայ մի բան որով հիանում էք»:

Ալեքս. Այո, կայ:

Մարթա. Իսկ ի՞նչ է նա:

Ալեքս. Այդ դու ինքդ էլ գիտես: Եթէ իմ ոսկի հարևանուհուս հետաքրքրում է այդ բանը, ապա ես նրա առաջ կը բացեմ իմ սիրտը:

Մարթա. Բացեցէք էլի, ո՞վ է խանգարում:

Ալեքս. Բացե՛մ: Դու ինձնից չե՞ս նեղանալ, եթէ ես քեզ մի ճշմարիտ բան ասեմ:

Մարթա. Ճշմարիտ բանից ինչո՞ւ պիտի նեղանամ:

Ալեքս. Իմ թանգագին Մարթա, ես քեզ սիրում եմ:

Մարթա. Ի՞նչ ասացիք:

Ալեքս. Դու չէ՛ր սպասում:

Մարթա. Այո. ես չէի սպասում, որ դուք եկել էք մեզ ծագրելու:

Ալեքս. Ծաղրելո՞ւ. քեզ նման գեղեցիկ արարածին ծաղրելի՞ւ:

Մարթա. Իհարկէ: Միթէ՞ կարելի է հաւատալ:

Ալեքս. Փորձել ես ինձ, որ չը հաւատաս:

Մարթա. Ի՞նչ փորձել:

Ալեքս. Իհարկէ, քո աչքում մի սափրիչ Մինաս աւելի լաւ է, քան թէ ես: Չէ՞ որ հայրդ նրան երկինք է բարձրացնում:

Մարթա. Ի՞նչ էք ասում. ես բան չեմ հասկանում:

Ալեքս. Վնաս չ'ունէ: Գնա՛ նրան: Հ'մ, շատ լաւ ապրուստ, բախտաւորութիւն և պատիւ է սպասում քեզ նրա տանը: Կիրակի առաւօտները նրա գլխին ջուր կ'ածես, ոտները կը լուա-

նաս, շորերը կը լուանաս... մի խօսքով, ի՞նչ խօսք, որ սրանից հազար անգամ լաւ կ'ապրես:

Մարթա. Դուք շատ բան ասացիք, իսկ ես ոչինչ չը հասկացայ:

Ալեքս. Իհարկէ չը հասկանալու գիր քեզ: Սո՞ւտ է, որ քեզ սափրիչ Մինասին են տալու:

Մարթա. Եթէ ուզուողը ես եմ, ես բան չեմ իմանում:

Ալեքս. Իսկ եթէ քեզ հարցնէին մեր երկուսից որին ես աւելի հաւանում, ի՞նչ կը պատասխանէիր:

Մարթա. Ես ոչինչ չը գիտեմ, ես կը հարցնեմ իմ մօրս:

Ալեքս. (Պող): Սա բոլորովին երեխայ է: Բայց չէ՞ որ մինչ մեր ծնողները մենք պէտք է իրար հետ ծանօթ լինենք, իրար հետ ծածուկ տեսութիւններ անենք: Մենք հօ ժամանակից յետ մը-

նալ չենք կարող: Այ եթէ դու ինձ սիրէիր, ես քեզ կ'ասէի թէ ինչ պէտք է անենք: Սիրում ես ինձ:

Մարթա. Ասացէք էլի:

Ալեքս. Մարթա. մաքուր սիրով սիրում եմ քեզ. խօսք տո՛ւր, որ երբ կը լսես իմ ձայնը կը գաս ինձ հետ ծածուկ տեսութեան: Ախ այնտեղ ես կը բացեմ իմ լեզուն, այնտեղ դու կ'իմանաս թէ ինչքան եմ տանջուել քո սիրով:

Մարթա. Յետո՞յ յետոյ:

Ալեքս. Խօսք տո՛ւր, որ կը մերժես այդ սափրիչին: Թէ չէ երդւում եմ քո սիրով, այդ նրան էժան չի նստի, ես նրան կ'ոչնչացնեմ:

Մարթա. Լաւ լաւ բաւական է, խօսք եմ տալիս:

Տ Ե Ս Ի Լ 11

Աննա, Ալեքսանդր եւ Մարթա

Աննա. (Մտնում է աջ դռնից մեռն փոքր կապոյ): Ախ, պարոն Ալեքսանդր էդ դո՞ւ ես: Երևի ծխախոտով վերջացել է:

Ալեքս. Այո, թող վարպետ Ներսէսը ինձ համար վաղը ծխախոտ պատրաստի:

Աննա. Շատ լաւ: Վերջացնի ես կը բերեմ:

Ալեքս. Ի՞նչ հարկաւոր է ձեզ նեղութիւն տալ, Աննա մայրիկ, ես ինքս կը գամ:

Աննա. Աստուած օրհնի քեզ քո բարութեանդ փոխարէն արդի:

Ալեքս. Միւս արկղն էլ կանֆետներ են օրիորդ Մարթայի համար: Մնաք բարև (Վնաց աջ)

Տ Ե Ս Ի Լ 12

Մարթա եւ Աննա

Աննա. Դուք մենակ էիք. ուր է հայրդ. քեզ չե՞մ ասում, ինչո՞ւ ես սուս արել:

Մարթա. Մայրիկ:

Աննա. Ի՞նչ է պատահել, Տէր Աստուած:

Մարթա. Մայրիկ, թէ կուզ ինձ կախ տուէք, թէ կուզ սպանեցէք... Ես սափրիչին չեմ գնալ, չեմ գնալ (լալով զուկը ծածկում է մօր կրծքի վրայ), չեմ գնալ:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐՈՐԳ

Քեմը ներկայացնում է Յակոբի բնակարանի բակը: Աջ կողմ տնակ իր դռնով: Մէջտեղ նեղ դռնով տախտակի մի պատ, որի ետև պարտէզ: Մէջտեղ մի մեծ ծառ, որի տակ սեղան և նոյն աթոռները: Չախ կողմ ծառերով տարածութիւն: Աջ կողմ տան մօտ շրջոր և դռն թոկով: Գարուն է:

Ե Ս Ի Լ 1

Մարթա եւ Ալեքսանդր

Մարթա. Երեւի դու ուրիշների մօտ մի բան ասել ես:

Ալեքս. Միթէ՞ կարելի է այդպիսի բաները ուրիշներին պատմել:

Մարթա. Ապա ինչո՞ւ ես ինձ սկսել կասկածով մտիկ անել:

Ալեքս. Այդ քո երկչոտ երեակայութիւնդ է Մարթա: Դու եօ ինձ հաւատում ես:

Մարթա. Իհարկէ, բայց մինչև երբ պէտք է էսպէս շարունակուի:

Ալեքս. Ես զարմանում եմ, էլ ի՞նչ ես ուզում, ես քեզ եմ սիրում, դու ինձ:

Մարթա. Քեզ համար իհարկէ՞ էդ ոչինչ, բայց ի՞նձ համար:

Ալեքս. Ախ Մարթա, ասում եմ սիրահարուածներից երջանիկ մարդիկ չը կան, իսկ դու դանգատում ես և գանգատում:

Մարթա. Դու ասացիր մօրդ կ'ասես, ի՞նչ եղաւ, ինչո՞ւ ես ուշացնում:

Ալեքս. Ի՞նչ է պատահել քեզ, որ այդքան շտապում ես: Մօր առաջ երես բացելը հեշտ ես իմանում:

Մարթա. Բաս ես ի՞նչ պիտի անեմ, եթէ իմ մայրս իմանայ:

Ալեքս. Եթէ դու չասես, որտեղից պիտի իմանայ:

Մարթա. Վերջը մի օր բացուելու է էլի. հօ էդպէս չի մնալու:

Ալեքս. Է՛հ մի վախիլ Մարթա, բացուելուց յետոյ հեշտ է. գիտես ինչ. եթէ բանը միայն մայրս լինէր, ոչինչ: Բայց ես անպիտան հօրիցս եմ վախենում. ախ ինչո՞ւ մի կաթուած չէ խփում, որ տեղն ու տեղը սպանի նրան:

Մարթա. Ինչե՞ր ես ասում դու քո հօր մասին:

Ալեքս. Ախ Մարթա, այն ժամանակ եթէ մայրս չ'ուզի էլ, ես քեզ կը փախցնեմ մի ուրիշ տեղ. ախ ի՞նչ քաղցրութիւն կայ այս տեսակ բաների մէջ, փախչել-փախցնել:

Մարթա. Դու բոլորովին փոխուել ես. դու էլ առաջուանը չես:

Ալեքս. Է՛հ, ճանաչում եմ կանանց: Դուք բոլորդ էլ այդպէս էք. մի ամիս, երկու ամիս, և յետոյ տղամարդը ձեզ համար փոխուած է: Մի հարցնող լինի ի՞նչն է իմ մէջ փոխուել:

Մարթա. Ախր չէ՞ որ առաջ դու էդպէս չէիր խօսում: Չէ՞ որ դու ամեն բան վճռել էիր իսկոյն կատարել:

Ալեքս. Ի՞նչ անեմ, քո կարծիքով գնամ նրանց առաջ ամեն բան պարզ ասեմ, քո պատճառաւ ի՞նչ էլ տնից դուրս գցեն:

Մարթա. Ապա ինչո՞ւ դու ասում էիր քո գլխի վրայ տէր չը կայ, և որ դու ապրում ես միայն քո զուարճութիւնների համար:

Ալեքս. Իհարկէ, եթէ ես մի անխելք բան չ'անեմ, միշտ կ'ապրեմ իմ զուարճութիւնների համար:

Մարթա. Ես հասկանում եմ... իհարկէ նրանք կ'ուզեն, որ դու մի հարուստ աղջիկ ուզես:

Ալեքս. Այ տեսնում ես. դու այդ գիտես, բայց ասում ես, շտապիր: (Մարծան լալիս է): Ինչո՞ւ ես լաց լինում:

Մարթա. Հիմայ ես բոլորը հասկացայ: Ես չեմ կարող... ես ամեն բան կ'ասեմ իմ մօրս:

Ալեքս. Խելքդ գլուխդ հաւաքիր Մարթա:

Մարթա. Ինչ ուզում է թող լինի...

Ալեքս. Մարթա, հաւատացիր դու դեռ անփորձ ես: Իմ սիրելի, դեռ ժամանակ շատ կայ, սրբեր աչքերդ, թէ չէ կը տեսնեն: Է՛հ: (Վնում է ձախ կողմ):

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Մարթա եւ Աննա.

Աննա. (Մտնում է միջի դռնից կապոց ձեռին): Էդ ի՞նչ էր, հը՞, ասս, էդ ի՞նչ էր: Դու լաց ես լինում:

Մարթա. Ո՞վ է լաց լինում. ես հէնց էնպէս:

Աննա. Նա ի՞նչ բան ունէր քեզ հետ:

Մարթա. Ես ի՞նչ գիտեմ:

Աննա. Լաւ է եթէ ոչինչ չես իմացել. բայց Աստուած մի արասցէ մի բան պատահած լինի: Շուտ արա ասս ինձ. սիրտս կը ձաքի եթէ չ'իմանամ ինչ է պատահել:

Մարթա. Նա ինձ սիրում է:

Աննա. Նա քեզ սիրում է:

Մարթա. Նա էդպէս է ասում:

Աննա. Բաս էլ արտասուքդ ինչ է նշանակում:

Մարթա. Ոչինչ:

Աննա. Մարթա՛, աչքիս լաւ մտիկ արա: Ես երեխայ չեմ, էստեղ մի բան կայ, որ դու ինձնից թագնում ես:

Մարթա. Հաւատացիր ոչինչ չը կայ. նա խոստացել էր իմ վրայ պահուել:

Աննա. Խոստացել էր: Ապա ինչո՞ւ նշան չի բերում. մենք ոչինչ ընդդէմ չ'ունենք:

Մարթա. Նա վախենում է ծնողներից:

Աննա. Տղամարդը վախենում է ծնողներից. իսկ դո՞ւ. իհարկէ դու էլ ասած կը լինես նրան, որ դու էլ ծնողներ ունես... Ես քեզ եմ հարցնում Մարթա:

Մարթա. Օխ, միք տանջիլ ինձ:

Աննա. Մարթա՛ Աստուած մի արասցէ դու խաբուած լինես, ես կրակ կը բռնեմ և տեղովս-մէկ կ'այրուեմ:

Մարթա. Ի՞նչ անեմ:

Աննա. Աչքերդ լաւ բացիր սիրելիս: Գիշեր ցերեկ աշխատութեան ձեռքին քեզ համար ենք չարչարում: Աչքս մենակ քեզ է տեսնում. այս տան բախար դու պէտք է բացես. դու հօ ամենքիս տեսնում ես. եթէ քեզ էլ մի բան պատահի էլ էն ժամանակ աւելի լաւ է մի քար կապեմ էս չորացած կուրծքիս ու ջուրը գցեմ ինձ խեղդեմ:

Մարթա. Ինչո՞ւ ես ինձ վախեցնում:

Աննա. Ես ուզում եմ քո աչքդ բացեմ, իսկ դու ասում ես ես քեզ վախեցնում իմ:

Մարթա. Ի՞նչ մեղք եթէ նա երդուում է, որ ինձ սիրում է:

Աննա. Իսկ դո՞ւ:

Մարթա. Ինչո՞ւ ես բարկանում:

Աննա. Ուրեմն դու հաւատացե՛լ ես նրա սուտ երդումներին:

Մարթա. Ի՞նչ ես ուզում ինձնից:

Աննա. Բորոտ ընկնէր մարմնիդ մէջ, այ թէ ինչ եմ ուզում:

Տ Ե Ս Ի Լ 3

Մարթա, Աննա եւ Յակոբ

Յակոբ. (Մտնում է աջ դռնից): Ա՛ դուք էստեղ էք: Ինչ Աստուծոյ օրհնած բանն է գարունը: Ես ինձ էնպէս եմ զգում, կարծես թէ նորից 30 տարեկան եմ դառել: Դեռ ամառը աւելի լաւ է: Փորձեմ մէկ շուր քաշեմ (Ջուր է քաշում):

Աննա. (Յաձ): Թո՛ղ կրակ մաղուի իմ սպիտակած գլխին. թող պատուի գետինը և կուլ տայ մեզ ամենքիս: Մրա համար էր նա էդքան քարսուում, սրա համար էր նա բարեբար ձեանում: Ես նրան ցոյց կը տամ:

Մարթա. Մայրիկ խնդրում եմ մի խայտառակիլ. նա խօսք է տուել, նա չի խաբել:

Յակոբ. (Քաշեց : Ահա, տեսա՞ք: Չէ, հաւատացէ՛ք էս ամառը ես անպատճառ մի գործի պէտք է մտնեմ: Մինչև ես մի գործի չը մտնեմ, Ներսէս չի կարող հանգստանալ: Բայց դուք ինչո՞ւ էք փոխուած: Մարթա, Աննա, ի՞նչ է պատահել, ասացէ՛ք ինձ: (Փողոցի դուռը ձեռում են): Է՞դ ինչ է. փողոցի դուռը բաց է (Գնում է միջի դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 4

Մարթա եւ Աննա

Աննա. Ի՞նչ պատասխան տամ էս խեղճին, դեռ ի՞նչ պէտք է պատասխանեմ էն միւսներին: Լաւ սևացրիք օրներս: Մարթա. Օ՛ մի սպանէք ինձ:

Աննա. Կորիք աչքիցս անդգամ. էլ այսուհետև չը համարձակուես ոտքդ տանից դուրս գնել: Տեսնում եմ,—ամօթ պատկառանքը ոտքի տակ ես տուել, էլ քեզ տանը պահել չի կարե-

լի առաջի պատահած կեղտոտ մշակ էլ որ լինի, պէտք է տալ տանի կորցնի քեզ էստեղից: Սև լինէր էն օրը որ քեզ ծնեցի:

Մարթա. Մայրիկ ինչէ՞ր ես ասում:

Աննա. Չայնդ, անդգամ:

Տ Ե Ս Ի Լ 5

Մարթա, Աննա, Յակոբ եւ Ներսէս

Յակոբ. (Օգնելով Ներսէսին ներս է բերում միջի դռնով): Աննա, Ներսէսն է:

Աննա. (Սաստիկ վախեցած) Ի՞նչ է պատահել երեխիս:

Ներսէս. Մի վախենալ մայրիկ: Դռան մօտ մի քիչ ինձ վատ զգացի, սրա համար էլ դուռը ձեծեցի: Դարունը լաւ է, երբ մարդ ծառերի տակ է... Իսկ էստեղ... օխ մէկ հնար լինէր ազատուել էստեղից: Էնտեղ կուրծքս բռնուում է, հազը սպանում է ինձ: Կարծես տաքութիւնս սաստկացել է. մէկ տես մայրիկ:

Աննա. (Բռնելով ձեռքը): Կրակի մէջ այրուում է երեխաս:

Յակոբ. Տուես քանդուում է. ես կը գնամ Մինասին կը կանչեմ. ես իսկոյն:

Աննա. Ո՛ւր ես գնում:

Յակոբ. Երեք բոպէ չի քաշել (Գնաց միջին դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 6

Մարթա, Աննա եւ Ներսէս

Ներսէս. Մի լաց լինիլ մայրիկ. ես դեռ էնքան էլ վատ չեմ:

Աննա (Մարմային). Գնա անկողին պատրաստիր: Կորիք:

Ներսէս. Ո՛չ, սպասիր, հարկաւոր չի, թո՛ղ նա ինձ մօտ հասի: Նրա քաղցր դէմքին մօտիկ անելուս իմ հոգիս հանգստանում է: Ես ցերեկով քիչ եմ տեսնում նրա երեսը, իսկ գիշերը շուտ ենք պառկում քնելու: Նստիր ինձ մօտ Մարթա (Մարման նստեց): Բայց դու գունատ ես: Թէ իմ աչքերս են խառնուել: Ի՞նչ է պատահել սրան: Չը լինի ինձ համար էք վախեցել: Ոչինչ, հոգս մի անէք, թուքս դեռ չի կարմրել, սա կ'անցնի: Շատ անգամ է՝ պատահում, կարծում ես հիւանդ ես, բայց դուրս է գալիս, որ բոլորովին առողջ ես: Օ՛խ ինչպէս ներսիս կրակը խօսեցնել է տալիս ինձ (Միծաղում է, որ փոխում է չոր հալի):

Աննա. Քար կարուէի ես, էդ ցաւերը չը տեսնէի որդի:
 Մարթա. Քիչ խօսիր ապեր, տեսնում ես, որ վնասում է:
 Ներսէս. Ախր ինչպէս լռեմ: Ես սիրում եմ խօսել, հա-
 նաքներ անել... Եթէ կարողութիւն ունենայինք, կը քաշուէի
 մի գիւղ տեղ, կը հանգստանայի և... կարելի է լաւանայի էլ:
 Է՛ն, աւելի լաւ էր մի հովիւ լինէի, երկրագործ, կառապան...
 Ի՞նչ եմ ասում մայրիկ: Դեռ, փառք Աստուծոյ, ես 27 տարեկան
 եմ, բայց մեր գործարանում երեխաներից շատերը 20 տարուց
 աւել չեն ապրում: Խեղճերը կարմիր-կարմիր թշերով գալիս
 են, իսկ յետոյ, մնաք բարով խեղճ մայրեր: Մարթա մի սառը
 ջուր (Մարթան գնաց աջ դռնից բաժակ բերելու): Մայրիկ, ինչո՞ւ է
 նա փոխուած: Գոնէ նրան լաւ պահեցէք. նա մի գեղեցիկ
 վարդ է էս թառամածներին մէջ: Ի՞նչ ենք մենք, մարուող
 ճրագներ:

Մարթա. (Կոյից ջուր առաւ բերաւ) Ձի վնասիլ ապեր:
 Ներսէս. Ներսումս կրակ կայ, պէտք է հանգցնել էդ կը-
 բակը (Քիչ խմեց): Որտե՞ղ է մնացել Սերոբը: Ի՞նչ լաւ կը լինէր
 մի օր էս մեր մեծ ծառի տակ մի ուրախութիւն անէինք: Երեւի
 շուտով կը գայ և թութի ժամանակը: Ձէ՛, մայրիկ, ինչո՞ւ չէք
 խօսում:
 Աննա. Իհարկէ մի 2 շաբթից յետոյ թութն էլ կը հասնի:
 Ներսէս. (Քիչ էլ խմեց): Հիանալի է. առայժմ մարեց կը-
 բակը:

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Մարթա, Աննա, Ներսէս, Յակոբ և Մինաս.

Յակոբ. (Մտնում են միջի դռնից): Համեցէք: Աննա, վարպետ
 Մինասն է. իմ լաւ բարեկամը: Մօտեցի՛ր Մինաս. մի ամաչիլ:
 Մինաս. Բարի օր ձեզ: (Առանձնապէս տնդղում է Մարթային.
 ձեռ է տալիս ամենքին, վերջում Ներսէսին): Քեզ հետ հօ լաւ ծանօթ
 ենք Ներսէս ջան: Ձեռքդ տաք է երևում, ինչպէս ես զգում
 քեզ:
 Ներսէս. Տաք՝ էնպէս, որ վերմակ հարկաւոր չէ:
 Մինաս. Լաւ ես. մի վախիլ:
 Մարթա. Սառը ջուրը վնաս չի նրան:
 Մինաս. Ձէ, վարպետի ազլիկ քանի որ քրտնած չի,
 վնաս չ'ունի: Նրա ճարը հէնց էս քաղցը օդն է, որ կայ: Ի՞նչ
 անես թամբաքու հնարողի հէրն անիծուի: Էն զխկումից դ՞ու էլ
 ես քաշում Ներսէս:

Ներսէս. Ձէ:
 Մինաս. Վասն էլ հէնց էդ է է: Քաշողի վրայ էնքան
 ներգործութիւն չ'ունի, ինչքան չը քաշողի վրայ: Էնպէս չէ՞
 Ներսէս ջան:
 Ներսէս. Լաւ ես նկատել:
 Մինաս. Նկատելն էլ խօսք է: Ես ինձ վերայ եմ փոր-
 ձել: Ձխկումը մօտիս որ քաշում են, կամ գլուխս է պտտում,
 կամ ներսս շուռ գալիս:
 Յակոբ. Աննա, նա ծխողներից չէ:
 Աննա. Երեւի ժամանակ չի ունենում:
 Մինաս. Ժամանակ չ'ունենալն էլ խօսք է: Երես խօզե-
 լու մաշինը մեր տունն է քանդել: Էնպէս օր է լինում առաւօ-
 տից մինչ երեկոյ գործ չի լինում: Պարապ չը մնալու համար
 սկսում ես ածիլիդ սրել, որ իսկի չի էլ մտածել բթմապուր:
 Մին մին կանֆէտ ուտողների փթած ատամ քաշելն էլ որ չը
 լինի, օրերով պէտք է ճանճ քշես:
 Մարթա. (Անզգուշութեամբ փոփկեցնում է ու փախչում աջ,
 ուսկից յետոյ բերում է ինքնայեղ եւ դնում է սեղանի վրայ, յետոյ նորից
 յետ գնում):
 Մինաս. (Մածուկ Յակոբին Մարթայի հասցէին): Դուր եկաւ:
 Յակոբ. (Նոյնպէս). Ձէ՞ որ երեխայ է:
 Մինաս. Ձէ Ներսէս, սր դոխտորին կ'ուզես հարցրու-
 դու պէտք է դուրս գաս էդ անիծուած թամբաքուի Փաբրի-
 կից:
 Ներսէս. Ես էլ եմ նոյնը մտածում վարպետ Մինաս,
 բայց որտեղից հաց ճարենք էս պարոնների համար:
 Յակոբ. Ձէ Ներսէս, օրերը մի քիչ էլ տաքացան թէ չէ,
 ես անպատճառ մի գործի կը մտնեմ, թող թէ կուզ փողոցներ
 սրբել տան ինձ: Եղած չեղածներս կը ծախեմ, պարտքի տակ
 կը մտնեմ, բայց քեզ էդ օրի չեմ թողնիլ: (Մինասին ծածուկ):
 Դու հարցրու, մի քաշուիլ, երիտասարդ է, ո՞վ գիտէ. կարելի է
 նա մեզնից ծածկում է իրա իսկական ցաւը:
 Մինաս. (Նոյնպէս): Խեղքս բան չի կտրում, Ներսէսը էն-
 պէս տղայ չի. բայց կարելի է փորձել: Ներսէս ջան ես քեզ
 հետ մի 2 ծածուկ խօսք ունեմ:
 Ներսէս. Ի՞նչ հետ. համեցէք (Գնում են միջի դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 8

Աննա եւ Յակոբ

Յակոբ. Աննա, դու ինձ վախեցնում ես, էդ ի՞նչ աչք ունք է քեզանում:

Աննա. Ոչինչ.

Յակոբ. Ձէ. մի ասիլ. տեսնում եմ, որ մի ծածուկ միտք ուտում է ներսդ: Ասան ինձ:

Աննա. Ի՞նչ ասում ես էդ Մինասը լաւ տղայ է:

Յակոբ. Հա, Աննա, մի ներդանալ: Ես ուզում եմ, որ առաջինը նա մի լաւ գննի մեր Ներսէսի հիւանդութիւնը. երկրորդ, նա ուզում էր փոքր լաւ ծանօթանալ Մարթայի հետ: Նա իրա վարպետութիւնով էսպէս օր է լինում, 3 բուրլի է աշխատում, հանաք չիմանաս: Բացի էդ մէկը, գիւղում նրանք յայտնի տուն են, չեմ իմանում քանի հատ հէնց գութան ունեն, քանի հատ եզն և մեղրաճանձ: Տարեկան քանի բեռն հէնց գինի են ուղարկում Նիժնի:

Աննա. Եթէ դու լաւ ես ճանաչում, էլ ես ի՞նչ ասեմ:

Յակոբ. Աննա երեւի քեզ էլ է չորս եկել: Արի երեխին տանք նրան: Ես քեզ հաւատացնում եմ, որ նա իմ աչքում հազար անգամ բարձր է մեր, էս քաղաքի խմող, խաղացող և վատ հիւանդութիւնների տէր տղերքից:

Աննա. Ի՞նչ ասեմ, ես ասացի մի կարգին մարդ լինէր, որ նա էլ մի լաւ օր տեսնէր:

Յակոբ. Բայց դու ինձանից մի բան ծածկում ես, չը լինի Սերբոն է բռնուել... ասան...

Աննա. Բերանս խօսք չի գալիս, մտրդ:

Տ Ե Ս Ի Լ 9

Աննա, Յակոբ, Ներսէս, Մարթա եւ Ալեքսանդր

Ներսէս. (Միծաղելով մտնում է միջի դռնով): Շատ հանաքչին է վարպետ Մինասը, հայրիկ (Մտնում է Մարթան աչից եւ Թէյի մօտ նստում):

Յակոբ. Օ՜ նա շատ լաւ տղայ է, ի՞նչ է, ո՞ւր գնաց նա, դու նրան չայի չը կանչեցիք:

Ներսէս. Նա իմ ասելուս չը սպասեց էլ: Նա ասաց էս

բուպէիս կը դամ, և դոխտորական վարձիս տեղ մի լաւ չայ կը խմեմ ձեզ մօտ:

Յակոբ. Էդպէս է. նա չ'ունեւորներից փող չի վերցնում, միշտ ասում է, «վնաս չ'ունի, մնայ, երբ կը հարստանաք, կը վճարէք»:

Ալեքս. (Մտնում է ձախ կողմից): Ոսկի հարեւաններ, հիւր չէք ընդունիլ:

Յակոբ. Հիւրը Աստծուն է, ինչո՞ւ չենք ընդունիլ:

Ալեքս. (Ձեռք բռնելով Յակոբի հետ): Ձէ, դեռ պինդ ես ծերուկ:

Յակոբ. Լաւ եմ: Ամառը մտադիր եմ մի գործի մտնել:

Ալեքս. Այո՞. այդ լաւ կը լինի:

Յակոբ. Ի՞նչ պէտք է անես, մեր ճակատին էդպէս է գրուած. քանի ոյժ կայ, պէտք է գործես:

Ալեքս. Աստուած պահի, դու դեռ աշխատող ձեռքեր ունես:

Յակոբ. Բայց ծայրը ծայրին դժուար է կաշուս: Ուրիշ բան է ձեր գործը:

Ալեքս. Էհ, այդ ճշմարիտ կը լինէր, եթէ սանձս ծնողներս ձեռին չը լինէր:

Յակոբ. Ես ձեզ կ'ասեմ, լաւ է, երբ որդին ծնողի խօսքից չի դուրս գալիս:

Ալեքս. Դէ այն ժամանակ թող ես կոյր ծնուէի, խնու ծնուէի, քանի որ ես իրաւունք չ'ունեմ ասելու, որ սա աւելի գեղեցիկ է քան թէ միւսը, որ սա աւելի է ինձ դուր գալիս, քան ձեր ասածը:

Յակոբ. Ձէ պարտն: Որդին երբէք հօր ցոյց տուած ճանապարհից չը պէտք է դուրս գայ: Ի՞նչ է երիտասարդը. եթէ նրա արիւնի մէջ մի բիչ բնական ազնուութիւն կայ, էդ ուրիշ բան. բայց եթէ չը կայ, ուղղակի գլուխը պէտք է կապած պահես. սրովհետեւ ի՞նչ զանազանութիւն կայ նրա՝ կամ թէ մի շունի մէջ: Իսկ ի՞նչ է շունը. բաց թող փողոց և կը տեսնես որ խկոյն նա իրա շնութիւնը արաւ:

Ալեքս. Բայց եթէ մի հարուստի որդի,—եւ իհարկէ օրինակի համար եմ ասում,—եթէ նա սիրելի է մի աղքատի աշխիկ, իսկ հայրը նրան ասում է «կորիք, շուն, չը համարձակուես. և եթէ դու իմ կամքին հակառակ կը գնաս, ես քեզ կը զրկեմ հայրսկան ժառանգութիւնից և տանից դուրս կը վանդեմ»:

Յակոբ. Եթէ ես իմանայի թէ ով է էն հարուստը, ես նրա ճակատին կ'ասեի, որ Ինքը Աստծոյ Որդին ոչ ոքից չէր

քաշուում և միշտ աղքատներին հետ էր նստում վեր կենում:

Ալեքս. Ուրեմն:

Յակոբ. Ուրեմն էն, որ խօսքը աղքատութիւնի մասին չը պէտք է լինի, այլ անարատ անունի մասին: Դուք ասացիք օրինակի համար, ես էլ կ'ասեմ: Իմացած եղէք պարոն, որ ոչ մէկ մարդից ես չեմ ամաչիլ, որ ես աղքատ եմ. բայց թող վայ լինի մեր գլխին էն օրը, երբ որ իմ ընտանիքից մէկնումէկը փողի համար իրա պատիւը կը ծախի:

Ալեքս. Կարծեմ դուք մի որդի ունէք:

Յակոբ. Երեսնիս էք տալիս. ի՞նչ արած, որ իմ պատահա մէջ էլ մի կեղտ է դուրս եկել: Բայց նրա փչացնողը եղել է փողոցը, և ոչ թէ իմ տունը: Իմ տանս մէջ, ահա, դուք տեսնում էք, ձեր աչքի առաջ են. սրանք բացի Աստուծոյ խօսքը, ուրիշ բան չեն լսել:

Աննա. (Ալեքսանդրին ծածուկ): Ես ձեզ հետ ծածուկ խօսք ունեմ:

Ալեքս. Ի՞նչ հետ, խնդրեմ:

Մարթա. (Շածուկ): Մայրիկ, խնայիր ինձ ի սէր...

Աննա. (Նոյնպէս): Չայնդ անզգամ (զնացին ձախ կողմ):

Ներսէս. (Հօրը ծածուկ): Էստեղ մի բան կայ...

Յակոբ. Մէկ էս կողմ քաշուենք (զնացին աջ կողմ):

Մարթա. (Մենակ): Ա՛հ. բաւական է. պէտք է վերջ դնել էդ խայտառակութեան, պէտք է ազատել ինձ էդ կրակից... էլ ամեն ինչ կորաւ գնաց ինձ համար... թող խաւարուի իմ կեանքիս արեւ... (ջրհորի մօտ)... Ներքի ինձ, Աստուած... ես իմ արածս չեմ հասկացել... Ա՛հ... չեմ կարող, չեմ կարող, չեմ կարող (աղիողորմ լալիս է):

Տ Ե Ս Ի Լ 10

Մարթա եւ Մինաս

Մինաս. (Միջին դռնից Թաշկինակի մէջ մտնելու բաղադր ձեռնով): Վարպետ-Յակոբի աղջիկ: Չե՞ս նեղանալ, եթէ մեղր ու (Թաշկինակը բացելով) բաղարջ համեցէք անեմ: Հարուստը աւելորդից, իսկ մենք Աստուծոյ տուածից. խնդրեմ ներողութիւն:

Մարթա. Շնորհակալ եմ, դրէք էստեղ (Մինասը դրեց սեղանի ձայրին):

Մինաս. Ես քեզ հետ թէպէտե շատ մօտ չեմ, բայց հէրդ

էնքան է պատմել, որ հէնց իմանաս թէ մենք շատ հին ճանանչներ ենք: Աորթը աստ, իմ մասիս հէրդ քեզ իսկի բան չի ասել:

Մարթա. Ասել է:

Մինաս. Աորթ: Ի՞նչ է ասել:

Մարթա. Որ դուք կարողանում էք շատ լաւ քիթ ու պոռնոզները ծոմոտել և գոմէշների հետ կուշտի կպչել:

Մինաս. Հա հա հա: Էդ մէկը լաւ է ասել. սրանք ինձանումը կան:

Մարթա. Որ դուք աներեսի նման մտնում էք էստեղ, որտեղ ձեզ չեն համեցէք արել, խօսեցնում էք նրանց, որոնց հետ ծանօթ չէք:

Մինաս. Օ հօ հօ հօ. լաւ կտրեցիր ինձ ես ու իմ Աստուածը: Լաւ, որ լսող չ'եղաւ: Բայց եթէ խելքս կրունկումս չի այլ թէ գլխիս մէջ, կարծեմ քիչ առաջ հէնց էստեղ ծանօթացանք և մին քիչ էլ ձեռքդ լաւ հուպ տուի:

Մարթա. Բայց էդ անքաղաքավարութիւնը բաւական չէր...

Մինաս. Էս մէկը ներես: (Սոնարի) Կարելի է քեզ դուր չ'եկաւ իմ կողտութիւնս, բայց սիրտս ուղիղ է, իսկ ուղիղ սիրտը քաղցր լեզուի հարկաւորութիւն չ'ունի: Սո՛ւտ եմ ասում:

Մարթա. Է՞լ ինչ:

Մինաս. Ի՞նչ ասեմ: Ի՞նքդ ես ասում, որ անամօթի մէկն եմ և որ մտել եմ մին տեղ, որտեղ իմ չափս չեմ հասկանում: Իհարկէ երեխան էլ է իմանում, որ ոսկին աւելի լաւ է, քան երկաթը, և որ սոխից շաքարը քաղցր է: Քո տեղը լինէի, ես էլ կ'ուզէի: Ո՞վ է սա, ունեցած չ'ունեցածը մին մկրատ է մին ամբիլի: Սո՛ւտ եմ ասում:

Մարթա. Բաւական է ի սէր Աստուծոյ. ինձ ի՞նչ թէ դուք ինչ ունէք:

Մինաս. Էդպէս շուտ գլուխդ տարի, հա: Մօրս կաթը վկայ, իմ միտքս էն չէր, որ քեզ բարկացնեմ:

Մարթա. Օ՛խ. ի՞նչ էք ուզում:

Մինաս. Ոչինչ. քո հրամանը:

Մարթա. Ասեցէք էլի:

Մինաս. Ի՞նչ խօսեմ: Դու չայ համեցէք անելու տեղ, քիչ մնաց, որ բերած ամանս էլ գլխիս կտարես:

Մարթա. Ներողութիւն:

Մինաս. Հա: Դէ էն ժամանակ դու էլ քո ծառայիդ նեքիր, որ համարձակուեց քեզ աւելորդ գլխացաւանք տալ:

Մարթա. Երևի մի ասելիք ունէիք:

Մինաս. Վարպետ-Յակոբի աղջիկ, եկ դու լինես էս սուրբ մեռոնը, մի բարկանալ մի բան ասեմ:

Մարթա. Դէ ասացէք էլի:

Մինաս. Ինչո՞ւ ես էսքան տխուր: Եթէ Սերոբի համար է, հոգս մի անիլ, մին կերպ ճանապարհի կը բերենք, եթէ հօրդ ու մօրդ համար է, դէ ծեր մարդկանց համար ի՞նչ հոգս, եթէ Ներսէսի համար է, միամիտ եղիր, ես նրան կը լաւացնեմ, իսկ եթէ քեզ համար է...

Մարթա. Ի՞նչ:

Մինաս. Ոչինչ, որովհետեւ ես վախենում եմ, ինձ համար լինի:

Մարթա. Ինչո՞ւ ձեզ համար պէտք է լինի:

Մինաս. Ի՞նչ գիտեմ, ասում եմ չը լինի թէ փոխուելով հիմի մտքումդ ասում լինես,—«Իսեղճ տղայ, եկել է առաջիս մոմի նման հալում է, ամօթից ճաքճաքին է գալիս, բայց չի կարողանում մի բերան մի խօսք ասի թէ, այ աղջիկ ես քեզ սիրելուց մեռայ, մեռայ, մեռայ:

Մարթա. (Բռուն ծիծաղով): Այ անամօթ, աներես (աչքերը ծածկում է):

Տ Ե Ս Ի Լ 11

Մարթա, Մինաս, Յակոբ եւ Ներսէս, յետոյ Աննա եւ Ալեքսանդր

Յակոբ. (Աջ կողմից): Ա՛ վարպետ Մինաս, դու արդէն եկել ես. էդ լաւ եղաւ: Քո ասածիդ պէս եղաւ: Ներսէս, կը նըստենք մեր մեծ ծառի տակ և ուրախ-ուրախ թէյ կը խմենք:

Ներսէս. Համեցէք վարպետ: Էդ ի՞նչ է մեզր ու բաղարջ: Ինձ փաս չէ, վարպետ:

Մինաս. Ոչ թէ քեզ քրո՞ջդ էլ փաս չէ:

Ներսէս. Ի՞նչ է ասում, Մարթա:

Յակոբ. Մի խանգարիլ նրանց (Ալեքսանդրին որ Աննայի հետ մտաւ ձախից): Ա՛, համեցէք, Աննա, ի՞նչ էիք խօսում պարօնի հետ:

Աննա. Ոչինչ, դու թէյդ խմիր:

Յակոբ. (Ալեքսանդրին): Չէք կամենում մի բաժակ թէյ: Համեցէք Աստծոյ տուածից անոյշ արէք: Բայց որովհետեւ լաւ տանաիրջ պարտաւորութիւնն է սեղանի պակասութիւնը

քաղցր խօսքերով լրացնի, ես էլ ձեզ համար կը խօսեմ Բանին Աստծոյ խօսքը:

Մինաս. Էդ մէկը լաւ է. ես ուրախութիւնով ականջ կը դնեմ:

Յակոբ. Սրա համար էլ ես քեզ հաւանում եմ Մինաս: Իսկ դուք պարոն, կարելի է ձեզ ձանձրալի թւայ. զխե՛ք, հարուստները մի քիչ դէպի Աստծոյ խօսքը սառն են լինում:

Ներսէս. Շատ հասկանալի է հայրիկ. ի՞նչ խնդրեն, երբ ամեն բան ունեն:

Յակոբ. Իսկ արքայութիւնը: Միթէ հանդերձեալ կեանք չը կայ:

Մինաս. Սրա համար էլ ասուած է, «ուղտը ասեղի ծակով անց կը կենայ, իսկ հարուստը արքայութեան դռնով ոչ»:

Աննա. Աւելի լաւ է ուրիշ բան խօսէք:

Ներսէս. Մի նեղանալ, թո՛ղ խօսի հայրիկը:

Յակոբ. (Իրքի մէջ ցոյց տալով): Տեսէք էստեղ ինչ լաւ է ասուած: Երբ կը կանգնես նրա առաջ, նա քեզ չի ասի, կուշտ ես եղել թէ հագուած: Նա քեզ կ'ասի, ո՞ւր է քո գործը, ո՞ւր է քո գործը: Ես ասում եմ քեզ, մնորդ, կը դողաս նրա առաջ, կը դողաս: Երանի նրան որ կը խնամէ բանտում լինողին, որ շուր կը տայ ծարաւին:

Աննա. Հէրիք է. քիչ տաքացիր, կը փաստի քեզ:

Յակոբ. Նա կը պատժի չարին, իսկ բարիին կ'ասի, եկ ինձ մօտ ով ընտրեալ, նա, Որի ձեռքին է արդարութեան կըշիռը: Օ՛, օրհնեցէք Տէրի անունը յաւիտենից յաւիտեան:

Աննա. Վերջացրու մարդ, բաւական է:

Յակոբ. Չարհուրելի է, քարոզիչը բերան է բացում թէ չէ, մէկ էլ տեսնես մենակ է մնացել: Աննա, սա լաւ բան չէ, դու ոչ աղօթք ես սիրում, ոչ Աստծոյ խօսքը:

Ներսէս. Մայրիկը գործի ձեռքից կ'ըր է ազատ շունչ քաշում, որ աղօթքի մասին մտածի:

Յակոբ. Դէ ես մեղայ Աստծոյ, դուք խօսեցէք:

Տ Ե Ս Ի Լ 12

Աննա, Մարթա, Մինաս, Յակոբ, Ալեքս., Ներսէս եւ Սերոբ

Սերոբ. (Մտնու է միջի դռնից): Էստեղ մէկը աւելորդ է:

Յակոբ. Էստեղ ոչ ոք աւելորդ չը կայ. էստեղ աւելորդը միայն դու ես: Կորիթ հեռացիր էստեղից:

Սերոբ. Էստեղ մէկը աւելորդ է, ասում եմ:

Մինաս. Կարելի է ես եմ աւելորդը, ես իսկոյն (ուզում է վերկենալ):

Յակոբ. Խնդրում եմ նստիլ: Նա ինչ իրաւունք ունի: Դու ինչ իրաւունք ունես:

Սերոբ. Իմ իրաւունքիս վկայականը էստեղ է (ցոյց է տալիս պիջակի տակ):

Յակոբ. Սուր առնողը սրով կը սպանուի:

Ներսէս. Հանգստացիր հայրիկ. թող նա նստի մեզ հետ. մոռացած քարոզի:

Յակոբ. Տէրը ձեզ եղիցի, նստում է, թող նստի:

Ներսէս. Մարթա, չայ ածան Սերոբի համար:

Սերոբ. Նեղութիւն միք քաշիլ: Դուք կարծում էք իմ կոկորդով էսօր չայ կը գնայ: Դէհ. էլ ո՞վ ինչ ունի ասելու թող վերջացնի:

Ալեքս. էհ. ինձ ներեցէք (ուզում է գնալ):

Սերոբ. Սպասեցէք պարոն, ես ձեզ հետ խօսք ունեմ:

Ալեքս. Յետոյ կը տեսնուենք:

Սերոբ. Չէ. ես «յետոյ» սիրողներէց չեմ: Պարոն դոխտուր, չը վերջացրի՞ր էդ դեղին ջուրը:

Մինաս. Ըհը. վերջացրի:

Սերոբ. էլ խօսք չ'ունես ասելու:

Մինաս. Շատ էլ ունեմ, քանի որ դանակը կոկորդիս ես դրել, յետոյ:

Սերոբ. Դէհ, ցոյց տուր քաղաքավարութիւնդ:

Մինաս. Ես իմ քաղաքավարութիւնս ցոյց կը տամ, բայց ըստը մին քաղաքավարութիւն չէ (գնաց միջի դռնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 13

Աննա, Յակոբ, Ներսէս, Ալեքսանդր, Մարթա եւ Սերոբ

Յակոբ. Քեզ ո՞վ իրաւունք տուաւ իմ հիւրիս փախցընել:

Սերոբ. Ինձ իրաւունք տուողը մեր ընտանիքի պատիւն է ձերուկ:

Յակոբ. Ի՞նչ:

Սերոբ. Այն, ես անառակ եմ, ես շառլատան եմ, բայց տեսնում ես էս մուշտին: Քիչ ատամներ չի թափել նա, երբ նրանց ետեւում մի չար լեզու համարձակուել է յիշոցներով կպչել ձեզանից մէկնումէկի անունին:

Ներսէս. Էստեղ մի վատ բան է կատարուել, որը ես չեմ իմանում:

Սերոբ. Լսի՛ր ապեր, կատարուել է թէ չէ կատարուել, էստեղ պէտք է պարզուի, որովհետեւ էս օր դատաստանի օր է: Քանի որ քո գլուխդ գործով է խառն եղել, կամ թէ կարելի է հիւանդութիւնդ ինչայել ես, քեզ բան չեն ասել, քանի որ էս ձերուկը Բանին Աստծոյ խօսքի վրայ է ցնորուել, քանի որ էս խեղճ պառաւը մի կտոր հացի համար սրա նրա դռները ընկած տան պահպանութիւնը յանձնել է սրան, էս անլեզու գառնին, մեր բակի մէջ ասում են գող է դարան մտել... և գողացել է մեր տան պատիւը:

Յակոբ. Ո՞վ է հնարել էդ սուտը... սուտ է:

Սերոբ. Եւ էդ գողը ինքը ուրիշների մօտ պարծեցել է, որ ինքը մեծ տղամարդութիւն է արել: Հիմի մենք կը տեսնենք, թէ ով է տղամարդը:

Ներսէս. Մայրիկ, էդ ի՞նչ եմ լսում:

Աննա. Խնայիր նրան, նա չի կարող դիմանալ:

Սերոբ. Իսկ դ՞ու, դու կարո՞ղ ես դիմանալ: Իսկ ես, իսկ մենք ամենքս կարո՞ղ ենք դիմանալ:

Յակոբ. Աննա, Աննա, սա ի՞նչ խօսակցութիւն է որ ես լսում եմ:

Աննա. Ես ոչինչ չեմ իմացել, վկայ է Աստուած:

Սերոբ. Եւ յետոյ, երբ որ ինձ նման շառլատանը մին ծակ ու ծուկում շնութիւն անողի կեղտոտ գլուխն է թոցնում, թըրում ես նրա երեսին, ձայն են տալիս՝ աւազակ է նա, արիւն խմող զազան է նա: Ես ձեզ եմ հարցնում պարոն, ի՞նչ կ'անէիք դուք իմ տեղ:

Ալեքս. Ես նոր եմ իմացել, որ պատիւը գողանալու բան է:

Ներսէս. Վերջ դրէք էս խօսակցութեան:

Աննա. (Րոպէաբար ծածուկ Մարթային): Հեռացիր, կորի՛ր էլ Վարձան իսկոյն գնում է այ):

Տ Ե Ս Ի Լ 14

Յակոբ, Աննա, Ներսէս, Սերոբ եւ Ալեքսանդր

Աննա. Տղամարդ էք դուք, բայց ինչ խօսակցութիւն էք անում աղջիկ-արմատի մօտ:

Սերոբ. Շարունակեցէք, պարոն. ի՞նչ ասացիք, թէ պատիւը ի՞նչ է եղել:

Ալեքս. Ես ասում եմ, ես նոր եմ իմացել, որ պատիւը կարելի է գողանալ:

Սերոբ. Ուրեմն ձեր ասելով մեր տունը մի պոռնկանոց էր ձեզ համար:

Ալեքս. Եթէ ես իմանայի, որ դու ես այս տան տէրը, դուցէ ես իսկի ոտք էլ չը դնէի այստեղ:

Սերոբ. Ա՛... դուք լաւ էք ճանաչել ձեր մարդին. թողէք որ մենք էլ ձեզ լաւ ճանաչենք: Ի՞նչ է ձեր միտքը հիմայ:

Ալեքս. Բայց մի՞թէ այս բոլորէս եւ այդպէս վրազ կարելի է պատասխան պահանջել, առանց թողնելու, որ մարդ մի լաւ մտածի:

Սերոբ. Ա՛ն, բայց մի՞թէ նոր պիտի մտածէք: Իսկ էս տան պատիւը ոտնակոխ անելո՞ւց առաջ:

Ալեքս. Ձը գիտեմ ի՞նչ ես ուզում ինձնից: Շատ կը ստիպես, ես էլ կ'ասեմ...

Սերոբ. Ի՞նչ կ'ասես:

Ալեքս. Ինչ որ կ'ուզես հասկացիր:

Սերոբ. Պարզ ասա:

Ալեքս. Ես արդէն ասացի:

Սերոբ. Ուրեմն դու մերժում ես: Ձէ դու էլ մերժել չես կարող, խելքդ գլուխդ հաւաքիր, ես ասացի որ էսօր դատաստանի օր է:

Ալեքս. Ինչպէ՞ս, ուրեմն դու կարծում ես, որ ինձ կը ստիպես զօռով:

Սերոբ. Այո, ես քեզ կը ստիպեմ զօռով: Երդուում եմ սրա կաթով, որ դու իմ ձեռքիցս չես պրծնիլ: Խելքի եկ եւ ամենքիս առաջ երդունն արա:

Ալեքս. Ի՞նչ է, ինձ սպառնալի՞ք ես տալիս: Դու գիտե՞ս ում հետ ես խօսում: Բաւական է ձայն տամ եւ ամբողջ քաղաքը ոտքի կը կանգնի:

(Հետեւեալը կատարում է բողոքարար):

Սերոբ. Դէ ձայն տուր շուն շան որդի...

Ալեքս. Ապա մի համարձակուիր:

Աննա. Աստծոյ սիրուն ինայեցէք:

Սերոբ. Թողէ՛ք ասում եմ:

Ներսէս. Սերոբ, Սերոբ:

Յակոբ. (Ալեքսանդրին): Հեռացէ՛ք, հեռացէ՛ք:

(Մինչ այդ Մարթան դռնից տեսաւ այդ եւ ծչաց):

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՐՐՈՐԴ

Քեմը ներկայացնում է երկրորդ գործողութեան տեսարանը: Աջ կողմ աւելացրած է մի հասարակ մահճակալ, մի բարձ վրան:

Տ Ե Ս Ի Լ 1

Մարթա եւ Յակոբ

Յակոբ. Ինչի՞ չեն հաւատում մարդիկ, որ մեզ ամեն նեղութիւնից, ամեն վատ բանից, ամեն մոլորութիւնից փրկողը Բանին Աստծոյ խօսքն է: Տեսնում ես ինձ. կը գցեմ ինձ կը տուրից եւ անվնաս կը մնամ, որովհետեւ հաւատը պիտի է իմ մէջ: Ը՛ր... իսկ դու... եթէ դու հաւատով լսած լինէիր ասածներս, դու մեղքի չէիր ընկնիլ: Ասում էի քեզ «Մարթն, սիրիր Աստծոյ խօսքը»:

Մարթա. Ես կը սիրեմ:

Յակոբ. Կը սիրես... Դու խայտառակեցիր ինձ, խեղդեցիր ինձ: Բաւական է:

Մարթա. Ո՞ւր ես գնում (բռնում է նրան):

Յակոբ. Ո՞ւր եմ գնում: Գնում եմ գործ պտտեմ, պարտք առնեմ, տանը հաց չը կայ: Գնում եմ Մինասին կանչեմ, որդիս ձեռքիցս գնում է:

Մարթա. Ձէ. ես լսեցի, ես իմանում եմ որտեղ ես գընում: Աստծոյ սիրուն թողէ՛ք էդ բանը... մի գնալ:

Յակոբ. Ա՛ա, հիմի էլ դռան ետեից ականջ դնելն ես սկսել: Դէ որ իմանում ես, իմացիր: Այո, ես գնում եմ նրանց մօտ. ես նրանց դուռը կը կտրեմ. ես կը բռնեմ նրա շատլատան հօր օձիքից եւ կ'ասեմ. «քո լիրբ եւ անզգամ որդիդ եկել եւ

գլխից տարել է իմ աղջկանս, եթէ նա նրա վրայ չի պսակուելու
ես ամենքիդ քաշ կը տամ դատարանի առաջ»։ Այո, նրան էլ
որդուն էլ, մօրն էլ։ Օր ծերութեան մի ոտս գերեզմանի մէջ
ես չեմ կաղող տանել էս անպատուութիւնը։ Դէն կաց, էլ դա-
նակը ոսկորին ես հասցնել։ Հեռացիր։

Մարթա. Մի գնալ, ինձ մենակ մի թողնիլ էտեղդ։
Յակոբ. Չայնդ, ձայնդ (դնում է միջի դնով)։

Տ Ե Ս Ի Լ 2

Մարթա եւ Ալեքսանդր

Ալեքս. (Ձախ կողմից)։ Մարթա։

Մարթա. Օ՛հ. հեռացէք էտեղից։ Եթէ մէկը էս բոպէիս
հէնց էտեղ տեղնուտեղը ինձ շանսատակ անէր, հաւատացը-
նում եմ, նա մի բարի գործ կը լինէր արած։

Ալեքս. Երեխայ մի լինիլ։ Դու առաջինը չես և վերջինը
էլ չես լինիլ։ Միայն ձեր ընտանիքն է, որ այդ դատարկ բա-
նը այդքան մեծացնում է։ Մայրեր կան, որ իրանց ձեռքովն են
ծախում իրանց աղջկան, իսկ դու հօ փառք Աստծոյ քո կամ-
քովդ ես եկել։

Մարթա. Ես կարծում էի, որ սէրը կարող է միայն սուրբ
լինել։ Ես աշխարհից աւելի մեծ բախտ չէի սպասում։ Դուք ի-
մացաք որ ես մի անփորձ աղջիկ եմ, եկաք և ինձնից գողա-
ցաք իմ սիրտը։ Հիմի էլ չեմ իմանում, էլ ի՞նչ էք ուզում
ինձնից։

Ալեքս. Բայց եթէ քո այն սրիկայ եղբայրդ մէջտեղ չը
մանէր, ո՞վ էր իմանալու թէ դու իմ սիրեկանն ես։

Մարթա. Բայց միթէ՞ նրան ես էի ասել։

Ալեքս. Երեւի հարբած ժամանակս բերանիցս խօսք եմ
բաց թողել ընկերներիս մօտ, անպիտանները նախանձից տա-
րածել են։ Ներքի ինձ։

Մարթա. Երեւի ձեզ համար մի դատարկ բան է եղել
խաբել անբախտացնել, դէն շարտել և յետոյ անամօթի պէս
ներողութիւն խնդրել։

Ալեքս. Դու ի՞նչ գիտես, որ ես քեզ առաջուանից էլ ա-
ւելի չեմ սիրում։

Մարթա. Միթէ՞ դուք կամենում էք, որ ես յիմարս է-
լի հաւատամ ձեզ։ Թէ՞ դուք կարծում էք, որ ես վերջի ա-
մօթն էլ կը մոռանամ և կը շարտեմ ինձ փողոցի մէջ տեղը։

Ալեքս. Լսի՛ր թէ՛ ես ինչ եմ մտածում։ Ահա մի աղբատ-

աղջիկ. ես սիրահարուել եմ նրա վրայ, պսակուել և բերել նը-
րան մեր տուն։ Շատ լաւ։ Հիմայ դու ի՞նչք երեւակայիր, ի՞նչ
կը լինէր քո դրութիւնը մեր տան մէջ։ Ծնողներս կը տեսնէին
որ դու ոչ քաղաքավարի նստել գիտես, ոչ խօսել. հ'մ, մինչև
անգամ դու պարել չը գիտես։ Մայրս քեզ հետ ոչ մի տեղ չէր
դուրս գալ, հայրս ամեն օր երեսովդ կը տար, որ դու մի քաղ-
ցած աղջիկ ես, և որ մի սրիկայ եղբայր ունես։

Մարթա. Իսկ դուք ինչ կ'անէիք։

Ալեքս. Ոչինչ. կարող էի ծպտուն հանել, որ վաղուայ օ-
րը երկուսիս էլ տանից դուրս հանեն։ Սրա համար էլ ասում
եմ քեզ ապրենք ծածուկ, մինչև որ նրանք գլուխները գետնին
կը դնեն։

Մարթա. Ոչ ամօթ կայ ձեր երեսին և ոչ էլ Աստուա-
ծանից էք վախենում։ Թո՛ղ ես խաբուած լինեմ, թո՛ղ ես ան-
պատուած լինեմ, բայց իմանալով, խելքս գլխիս ես ինձ ծա-
խել չեմ թոյլ տալ,— թէ կուզ թագաւորութիւն խոստանաք ինձ։
Ես աւելի շուտ ինձ կախ կը տամ, բայց ձեզ նման մի մոլորե-
ցընողի ետեից էլ չեմ գնալ։ Ես հաւատացի ձեր սուտ եր-
դուններին, որովհետեւ ես կարծում էի ձեզ էլ մայր է ծնել, ես
կարծում էի որ դուք էլ մի քոյր ունէք, ես կարծում էի որ
դուք էլ մի մարդ էք։ Սրանից յետոյ ինձ համար բոլորը ան-
ցաւ։ Ես ձեզ տեսնել անգամ չեմ ուզում։ Ես զգում եմ ձեր
լիբը և անամօթ դէմքից։

Ալեքս. Իմացիր, եթէ առաջուայ պէս իմ ձայնը լսելուս
գաղտնի տեսութեան չես գալ, ես ոչ ոքից չեմ ծածկիլ, որ
դու իմ սիրեկանն ես։

Մարթա. Իսկ ես էլ ձեզ ասում եմ, որ եթէ ձեր ձայ-
նին ձայն տուող չ'եղաւ, պտրեցէք ձեր սիրեկանին էս ջրհո-
րի մէջ խեղդուած։ Հեռացէ՛ք թէ չէ էս բոպէիս ես կը բղաւեմ։

Ալեքս. Ես մի քայլ էլ չեմ անիլ։

Մարթա. Օ՛ճ, զգուելի, զգուելի (վազում է աջ դնով)։

Ալեքս. Միթէ՞ ճշմարիտ նա հաւատացած է եղել, որ ես
նրա նմանի վրայ թոյլ կը տայի ինձ պսակուել։ Տես սիրտը
ինչ է ուզել։ Բայց ես գիտեմ. կնոջ համար առաջի սիրածը
միշտ քաղցր էլ կը մնայ։ Իհարկէ մի առժամանակ նա կը կո-
տըրտուի, կը ձևացնէ իրան, որ իմ առաջարկութիւնը նրան
տըրտուի, կը ձևացնէ իրան, որ իմ առաջարկութիւնը նրան
խորթ թւաց, յետոյ էլի, քիչ-քիչ ինձ մօտ կը գայ։ Հարկաւոր
է պառանների հետ հաշտութիւն գցել, հնար չը կայ, այդ քաղ-
ցածների աչքը միայն փողով կարելի կը լինի քուսացնել։ Այդ
խայտառակութիւնից յետոյ արդեօք կը գտնուի՞ մի յիմար, որ
պսակուի նրա վրայ։ Տեսնենք, ով կը համարձակուի։

Տ Ե Ս Ի Լ 3

Աննա եւ Ներսէս

Ներսէս. (Մտնում են աջ դռնից): Մայրիկ, չը քաշուենք մէկզմէկից, պարզ խօսենք: Անցածը անցել է, էլ հօ չէ՞նք տանջելու նրան: Ինչի՞ չէք թողնում նա էլ գայ նստի մեզ հետ (երբեմն թերւում է մահճակալի վրայ):

Աննա. Ո՛չ էր ծնուել անզգամը: Սա օր է, որ մենք ենք քաշում: Առաջ մի կտոր հացի հոգան էր ինձ մաշում, հիմի մի կողմից էն մեռածի հոգսը, միւս կողմից քո հիւանդութիւնը, հիմի էլ էս անբախտութիւնը: Բաս Աստծոյ երկնքի տակ մենք մի օր չը պէտք է տեսնենք: Ախր ինչ՞ու է նա էդքան խռով կացել մեր գլխին: Շատ բան էինք ուզում ֆեղնից Աստուած: Ախր մեր մեղքը ի՞նչ է այ որդի:

Ներսէս. Ախր էդ անզգամ շան ծնունդները ո՞ւմ ասես չեն խարում: Մի կողմից էլ Մարթային մեղադրել չի կարելի. խեղճ երեխան աչք է բացել թէ չէ տեսած լսածը ախ է եղել վախ:

Աննա. Ի՞նչ անենք որ մեր ճակատին էդպէս է դրած, վեր կենայինք Աստծոյ հետ կոխ անէինք: Խեղզուէր ու պըրճնէինք նրա երեսից:

Ներսէս. Ի՞նչ ես ասում մայրիկ, քո սիրտը բոլորովին փոխուել է:

Աննա. Քար կարուէր նրա սիրտը, ինձնում սիրտ է մընացել:

Ներսէս. Տեսնել նրան ոչ թէ խաբուած, այլև խեղզուած... էլ ո՞ւմ վրայ ես դնում քո յոյսդ, խեղճ պառաւ:

Աննա. Աւելի լաւ էր խեղզուած լինէր, քանց էսպէսի մէկ դժոգքի պատիժ բերած լինէր մեր գլխին: Գիշեր ցերեկ ցաւս կուլ տալով ես խեղզուեցի:

Ներսէս. Բաւական է մայրիկ, կանչիր նրան: Ես ուզում եմ քո մօտ մի քանի խօսք ասեմ նրան: Էն Մինասը ուզում է նրան:

Աննա. Մի՞թէ ես նրան մի սափրիչի համար էի աչքիս լոյսի պէս պահել մեծացրել... Էստեղ հասցրեց, որ նրան էլ արժանի չենք:

Ներսէս. Ինչի՞ համար:

Աննա. Ասում ես պարզ խօսենք: Չէ՞ որ էն օրուայ խայ-

տառակութիւնի մասին նա էլ լսած կը լինի: Ուզում էք մի նոր խայտառակութիւն էլ յետոյ գայ գլխներին:

Ներսէս. Ո՞վ գիտէ, կարելի է խեղճ տղան էնքան է սիրահարուել Մարթայի վրայ, որ էդ բաները իսկի ականջը չի մտնում:

Տ Ե Ս Ի Լ 4

Աննա, Ներսէս եւ Սերոբ

Սերոբ. (Դալիս է միջին դռնով) Կարելի՞ է մասնացել ձեր ծածուկ խորհրդին:

Ներսէս. Լաւ բողբոջի եկար Սերոբ ջան: Մէջտեղ մի հարց կայ, որի վճռելու մէջ դու էլ ձայն ունես: Ընտանեկան խորհուրդ է:

Սերոբ. Ընտանիական խորհուրդ: Շատ լաւ: Դէ ասացէք տեսնենք բանը ինչո՞ւմ է: Տղան էր ուզում պսակել, թէ աղջիկ էր ուզում գլխից օսող անել: Եթէ խօսքը իմ մասին է լինելու, խնդրեմ նեղութիւն չը քաշէք, որովհետեւ ես մտքումս դրել եմ վարդապետ ձեռնադրուեմ:

Ներսէս. Մի ծիծաղիլ: Չէս իմանում, որ սրանով մայրիկի սրտին ես կպչում:

Սերոբ. Հա՞ մայրիկ: Սրտիդ կպնայ:

Աննա. Դու չը լինէիր էդ խայտառակութիւնն էլ էդպէս չէր բացուիլ: Ե՞րբ ես ճանապարհի գալու, որդի:

Սերոբ. Ի՞նչ ճանապարհի մասին է: Փո՞ղ ես ուզում. համեցէք (մի բուռ փող կապած պոչով է սեղանի վրայ): Ծախախր, խմիր, քէֆ արա:

Աննա. Յետ վեր առ. քո փողդ մեզ հարկաւոր չի:

Սերոբ. Հասկանում եմ մայրիկ: Դու կարծում ես խփած են: Չէ, սխալ ես: Հիմի խփելը թողել եմ և գտել եմ աւելի ազնիւ փեշակ. — խաղացող եմ դառել: Աստուած զօրութիւն տայ մեր աղերքոնց մէջքին. էս գիշեր բախտը շուտ տուաւ իմ կողմը և զորս դու պատուիրեցիր, թեփրոտեցի անիրաւունքին:

Ներսէս. Յետ վերցրու: Չէս իմանում, որ նա ձեռք չի տալ:

Սերոբ. Ոչինչ. մոռտառ էք հաշուում. թող իմ զրպանումը մնայ (զնում է զրպանը): Սև օրի համար հարկաւոր կը գայ: Դէ գոնէ ասացէք տեսնենք: Ինչո՞ւ է աչքունքներդ կախ:

Աննա. Ե՞րբ է մեր աչքունքը բաց եղել:

Սերոբ. Ինձ հարցնես, ողջ աշխարհը չ'արժի մարդիս մի

կաթիլ արտասուքին անգամ: Աշխարհը արժանի է որ միայն թքես նրա երեսին և կոխ տաս (անում է):

Ներսէս. Գնա մայրիկ կանչի՛ր Մարթային. թող Սերորն էլ էր կարծիքը յայտնի (Աննան զնում է աջ զոնով):

Տ Ե Ս Ի Լ 5

Ներսէս եւ Սերորը

Սերորը. Ճշմարիտը ասեմ, թէպէտ դու ինձ պատիւ ես անում, բայց ես ընտանիական գործերում չը կամ: Ես նրա երեսը տեսնելու չեմ եկել (նայում է այս եւ այն կողմ):

Ներսէս. Սերոր, ես իմանում եմ դու ինչու ես եկել:

Սերորը. Իմանում ես իմացիր:

Ներսէս. Դու էս անպիտանին ես պտրում. Աստծոյ սիրոյն, թող մնա քո էդ մտադրութիւնդ: Մարդ սպանելը դժուար բան չէ, ճշմարիտ է, դու կը սպանես նրան. բայց սպանելով նրան, դու կը սպանես մեզ ամենքիս: Մէկ մտիկ արա, ի՞նչ կը լինի էս խեղճերի դրութիւնը:

Սերորը. Ի՞նչ էք ուզում ինձանից, ի՞նչ էք ուզում ինձանից: Դուք ուզում էք ամեն մի շունի ցած արարմունքը առանց պատժի՞ մնայ:

Ներսէս. Հանդարտ, նրանք կը լսեն:

Սերորը. Ես իմանալով եմ ձայնս գլխիս գցում, թող թէ կուզ արարած աշխարհը լսի:

Ներսէս. Ախր մէկ մտածիր, ո՞վ ենք մենք:

Սերորը. Ախ, ինչո՞ւ ես քեզ էդպէս քաշացնում ապեր, հըմ, «ո՞վ ենք մենք»:

Ներսէս. Ի՞նչ է, դու կարծում ես քո ասածներդ ես չեմ հասկանում:

Սերորը. Տեսնում եմ: Քո սեփական մտիցդ քեզ խորոված են ուտեցնում, իսկ դու լուում ես:

Ներսէս. Ի՞նչ անենք, աղքատութեան դէմ կոխը թողնում է մեզ աչք բացել:

Սերորը. Մա՞ է ձեր կոխը:

Ներսէս. Ապա ի՞նչ է: Չար բախտի դէմ չենք կոխ անում: Եթէ չանենք էդ կոխը, չէ՞ որ մեր ողջ ընտանիքը կը ջնջուի աշխարհի երեսից: Սերոր հոգիս, ի՞նչ անենք որ փոքր ենք, բայց չէ՞ որ մենք էլ մի տուն ենք, ինչո՞ւ թողնենք, որ մարուի մեր ճրագը:

Սերորը. Վայ էս մարուող ճրագին, որ մեզ նմանների իւրով պէտք է վառ մնայ:

Ներսէս. Մի ասիլ, նամուսով մարդը ինչպէս էլ լինի, մի կտոր հաց կը ճարի իրա ընտանիքը պահելու համար:

Սերորը. Հաց, հաց. էդ մի կտոր հացը հօ շունն էլ է ճարում:

Ներսէս. Եթէ դու էլ ինձ հետ մէջմէջքի տուած լինէիր, մեր դրութիւնը էս օրին չէր հասնիլ: Ես էլ հազիւ վեր կե- նամ էս հիւանդութեան ձեռքից, իսկ դու չես խնայում մեր պատիւը:

Սերորը. Հմ, ցեխի մէջ տրորուած մեր պատիւը:

Ներսէս. Բաս ի՞նչ անենք:

Սերորը. Երկուսից մէկը պէտք է սպանուի ապեր:

Ներսէս. Ի՞նչ:

Սերորը. Երկուսից մէկը: Կամ պէտք է մորթել մէկին, կամ շանսատակ անել է՛ն մէկին:

Ներսէս. Ինչե՞ր ես խօսում:

Սերորը. Էդ տեսակ կեղտը պէտք է արիւնով լուացուի:

Ներսէս. Ես քեզ ասում եմ խաղաղ ապրուստի մասին:

Սերորը. Իսկ ես քեզ ասում եմ, էդ տեսակ ապրելը ցածութիւն է: Ինձ վրայ պէտք է ծիծաղեն, տնազ անեն, անունս կնիկ դնեն, իսկ ես ապրելի մասին մտածեմ: Չէ, էդ մէկը Սե- լինիկ դնեն, իսկ ես ապրելի մասին մտածեմ: Չէ, էդ մէկը Սե- ցուայ օրը ուրիշները որ լսեն, մարդիս ճակատի մէջտեղին կը թքեն: Ինձ ստեղծողը ինձ մէկ անլեզու անասուն չի ստեղծել: Էդ մէկը ապեր, խնդրում եմ թող իմ հոգիիս պարտքը լինի: Ներսէս. Ես նրանց համար եմ ասում, նրանք ապրել են ուզում:

Սերորը. Սրանից յետոյ նրանք ապրել են ուզում. մահը հօ նրանց համար մին Աստծոյ ողորմութիւնն է: Թող նա ապ- րի որի համար փակ դուռ չը կայ, որի համար ցածութիւնը տղամարդութիւն է, որը (ցած) աչքիդ առաջքրօջդ պոռնիկ կո- չեց: Էլ ի՞նչ ես ուզում, էդ անպատուութիւնից յետոյ դու դեռ ապրելու մասին ես խօսում: Չէ, ապեր. բանտ շատ եմ նստել, բայց ոտքիս ոսկոռները քոր են գալիս, պէտք է բրասլեաներ հագնել և մին Սիբիրի կողմերն էլ վիզիտ անել: Սերորի մե- ուած օրը պէտք է լինի, որ նրանց տունը սուզի տուն չը շինի:

Ներսէս. (Թուլացած) գլուխս կարծես մի դատարկ տարա- ծութիւն լինի, չորս կողմից նրա պատերով թափուում են եռ

եկած կաթիլներ: Էս գարունը ինձ վախեցնում է Սերոբ: Բաղցր է կեանքը. ես ուզում եմ Սերոբ, ներել մարդկանց բոլոր մեղքերը, ես ուզում եմ ապրել...

Սերոբ. Տայ Աստուած որ դու լաւանաս և ապրես ապեր, իսկ ես, էհ...

Տ Ե Ս Ի Լ 6

Ներսէս, Սերոբ եւ Մինաս

Մինաս. Բարի օր ձեզ (գալիս է միջի դռնից):

Ներսէս. Բարով վարպետ:

Մինաս. Կարելի՞ է հարցնել, ինչպէ՞ս է զգում իրան Ներսէսը:

Սերոբ. Համեցէք:

Մինաս. Դու ես ինձ համեցէք անում: Ուրեմն հաշտուենք:

Սերոբ. Ես քեզ հետ խոռով չեմ վարպետ:

Մինաս. Դէ ձեռքդ (մեկնում է ձեռքը):

Սերոբ. Բռնի՛ր հիւանդի՛ ձեռքը անշնորհք: Երևի նրա համար ես եկել:

Մինաս. Ուղիղ ես հրամայում (բռնում է Ներսէսի ձեռքը): Վարպետ Յակոբը ինձ ասաց, Ներսէսը մի քիչ իրան լաւ չի զգում: Ուղիղը ասած, ես շուտ-շուտ կը գայի, բայց սրանից եմ քաշում. անհանգիստ տղայ է: Ինչպէ՞ս ես:

Ներսէս. Ես ինձ վատ եմ զգում:

Մինաս. Էստեղ շատ էլ լաւ չի քեզ համար, պէտք է գնալ սենեակ:

Ներսէս. Էնտեղ էլ խոնաւութիւն կայ:

Մինաս. Հնար չը կայ Ներսէս, դու պէտք է ձեռք վեր առնես էգ թամբաբուռի ֆարբիկից:

Սերոբ. Էգ ճարերը հօ ես էլ եմ իմանում:

Մինաս. Ե՛կ ես քեզ մեր գիւղը հիւր տանեմ:

Սերոբ. Բաս ի՞նձ, անշնորհք, համեցէք չե՞ս անում:

Մինաս. Ես քեզ էլ եմ խնդրում:

Սերոբ. Ի՞նչ ես ասում ապեր, չը գնանք:

Ներսէս. Շնորհակալ եմ վարպետ. դու ինքդ էլ իմանում ես, որ մենք կարողութիւն չ'ունենք, Էսպէս որ վարձիդ մասին պէտք է ներես:

Մինաս. Երբ որ դուք ամենքդ մի օր գիւղում մեր տան մէջ հացի նստած կը լինէք, էգ կը լինի իմ վարձը:

Ներսէս. Ինչքան էլ լինի Մինաս, ապրուստը գիւղում հօ ձրի չի:

Մինաս. Իհարկէ ձրի չի, բայց դէ էդքան էլ հօ թանգ չի:

Ներսէս. Ի՞նչ իրաւունքով քեզ նեղութիւն պատճառենք:

Մինաս. Վնաս չ'ունի, երբ որ կը հարստանաք, կը վճարէք:

Սերոբ. Տօ անշնորհք, էգ պայմանով հօ ես Պարիժ էլ կը գնամ:

Մինաս. Բայց գիտե՛ս, մեր գիւղի օղը ինչ օղ է:

Սերոբ. Ասում են դրախտը ձեր տան յետևումն է եղել և որ Ադամը ձեր հանդումն է թաղուած:

Մինաս Մեր գինիի կարասները իմ աչքում քօ Ադամից էլ մեծ են: Մէկ համեցէք: Ես քեզպէս չեմ: Ես քեզ Էստեղ չեք ասիլ թէ «Էստեղ մէկը աւելորդ է»:

Սերոբ. Ների՛ր վարպետ. անցած բան է (ձեռք է բռնում):

Ներսէս. Ախ ինչքան կ'ուրախանար հայրեկը, երբ էգ տեսնէր:

Մինաս. Դուք նրան մենակ միք թողնիլ փողոց. թէ չէ նա (ճակատի վրայ ցնորուած ցոյց տալով) մի քիչ փոխուած է երեւում:

Սերոբ. Բանի՛դ կաց վարպետ. ձերերի վերջն է՛ կամ անդամադէ՛ծ կը կտրեն, կամ խելքները տանուլ կը տան:

Մինաս Սերոբ ջան, դու մի քիչ ներողութիւն անես:

Սերոբ. Երևի խոստովանք ունէք, համեցէք (գնացաջ կողմ):

Տ Ե Ս Ի Լ 7

Ներսէս եւ Մինաս

Մինաս. Ներսէս ջան, ես քեզ մի բան եմ ասելու. բայց խօսք տուր, որ խօսքը մեր մէջ կը մնայ:

Ներսէս. Սօսք եմ տալիս, բայց չեմ երդում, որովհետև կեանքումս սուտ ասած չը կամ:

Մինաս. Դիտե՛ս իմ միտքը ինչ է: Ես ուզում եմ անաւորուեմ: Դու ինքդ էլ տեսնում ես, որ մեզ նման անաւորուածների համար ապրուստը քաղաք տեղում ինչքան է դժուարացել: Դէ Փառք Աստծոյ, էգ նոր-նոր ցաւերը հիմի գիւղերումն էլ է տարածուել: Դոխաւորները իհարկէ պատիւ չեն անում գիւղ գնալը, Էսպէս որ մեզ համար Էստեղ մի կտոր հաց ճարելը դժուար չի լինիլ: Բայց իմ միտքս, ի՞նչ ասեմ:

Ներսէս. Ասա վարպետ, մի քաշուիլ:

Մինաս. Ասեմ. լաւ. ասեմ: Ասան Ներէս, ուզում եմ որ մի նոր եղբայր էլ ունենաս:

Ներսէս. Մենք առանց է՛ն էլ եղբայր ենք:

Մինաս. Հա, էդ մէկը էղպէս է: Բայց իմ միտքս ուրիշ բան է: Չեմ իմանում հասկանում ես, թէ չէ:

Ներսէս. Մի քիչ հասկանում եմ, բայց եթէ էլ պարզ ասեմ, աւելի լաւ կը հասկանամ:

Մինաս. Ինչպէս ասեմ... Ներքը եղբայր, մարդ ենք:

Ներսէս. Ոչինչ, ասան:

Մինաս. Եթէ քաղաքում մայր կամ քոյրս լինէր, բանը աւելի հեշտ կը լինէր, որովհետեւ իմ ասելիքս պետք է կնիկարմատ ասէր: Վարպետ Յակոբը արդէն իմանում է, ես նրան ասել եմ: Ի՞նչ ծածկեմ քեզանից: Մի Չանգամ տեսել եմ քրոջդ, վերջը, հաւանել եմ... սիրել եմ: Ես նրան ուզում եմ. կը տաք լաւ, չէք տա՛լ էլի դուք իմը, ես ձերը:

Ներսէս. Եղբայր Մինաս, դու մեզանից ինչո՞վ ես պակաս, որ մենք «չէ» ասենք: Քեզանից լաւ տղի էինք տալու:

Մինաս. Ուրեմն էս էսպէս. սա վերջացաւ: Բայց ես էլի մի բան պէտք է ասեմ: Դուք չը կարծէք, թէ ես քաղաքումը ականջներիս բամբակ դրած եմ ման գալիս, որովհետեւ մի հանգամանք կայ, որի պատճառով դուք կարող էք մտքներովդ անց կանցնել, թէ երևի էս մարդը մի շատ միամիտ մարդ է և աշխարհից խելքը բան չի կտրում:

Ներսէս. Մենք:

Մինաս. Դուք... ինչպէ՞ս ասեմ: Դուք էլ բերանով երեսիս չէք ասիլ, բայց մտքներովդ ամեն ժամանակ կ'անցնի: Ինչե՛նէ: Վարպետը ինձ համար շատ է պատմել Աստուծոյ խօսքը... իմ արածը մի շատ ծանր բան է, դժուար բան է. (սաստիկ յուզուած) հազարից մէ՛կը չի անիլ էդ բանը... Եղբայր Ներսէս, ես ուզում եմ մին անմեղ հոգի ազատեմ: Ես ուզում եմ ազատել ձեր պատիւը, չէ, չէ, ի՛մ պատիւը: Չէ՞ որ նա էլ իմ հայ քրիստոնեայ քոյրս է: Ինչպէս կ'ուզես, էնպէ՛ս հասկացի՛ր: Ես պրծայ:

Ներսէս. Մինաս ջան (ուզում է համբուրել նրա ձեռքը):

Մինաս (Չուքը քաշելով): Ես կը սպասեմ պատասխանի:

Ներսէս. Ազնիւ տղայ... Սերոբ, Սերոբ (գնում է Սերոբի գնացած կողմ):

Տ Ե Ս Ի Լ 8

Մինաս եւ Ալեքսանդր

Ալեքս. (Չախ կողմից) Բարեկիւմ. դու իսկի բան-ման հասկանում եմ. թէ հէնց իսկ եմ ասել, յիմար գիւղացի:

Մինաս. Ի՞նչ ես ուզում:

Ալեքս. Ես ասում եմ դու իսկի բան-ման հասկանում ես:

Մինաս. Ես իմ հասկացածս ինձ համար շատ բաւական եմ համարում, և սրանից աւելին չեմ էլ ուզում հասկանալ:

Ալեքս. Ես քեզ ասում եմ, գիտե՛ս ինչ աղջիկ եմ կապում գլխիդ:

Մինաս. Ոչ ով իմ գլխին աղջիկ չի կապում: Աղջիկը ես իմ կամքովը եմ ուզել:

Ալեքս. Բայց ես ուզում եմ քո աչքդ բացեմ:

Մինաս. Իսկ ես քեզ ասում եմ բացի՛ր դու քո աչքդ: Մի՞ թէ պարոն մի մեղք բան է, եթէ մարդ գայլի բերանից մի գառը ազատի:

Ալեքս. Ի՞նչ:

Մինաս. Հրամաներես, իսկ էնպէս, ինչպէս որ հրամանքդ հասկացաւ:

Ալեքս. Լսի՛ր, իմ գլուխս այդպէս բաներ չի մտնում: Ես քեզ խորհուրդ եմ տալիս, քանի որ թեփուող ցրիւ չեն տուել, քո կամքովդ հեռացի՛ր այստեղից:

Մինաս. Իմանում եմ ինչ կայ պարոն: Բոլորովին էլ Աստուծոն մոռանալ չի լինիլ: Ե՛կ, ես խնդրում եմ, եթէ հայ ես, բրի ստոնեայ ես, արիւնհեղութիւնը հեռացրու էս տեղերքից:

Ալեքս. Ես քեզ ասում եմ, քանի որ գլուխդ ուսերիդ վըրան է, էլ չը համարձակուես ոտք դնել այս կողմերը. թէ չէ գլխիդ մի խաղ խաղալ կը տամ, որ եկած ճանապարհդ կը մոռանաս:

Մինաս. Իսկ ես քեզ ասում եմ աչքդ բաց և մարդիդ լաւ ճանաչի՛ր (բռնում է նրա կոճերից և ուժգին հրում յետ).... Դընս կորիւր էստեղից:

Ալեքս. Ես քեզ ցոյց կը տամ (անյայտանում են ձախ կողմում):

Տ Ե Ս Ի Լ 9

Ներսէս եւ Սերոբ

Ներսէս. (Գալիս են աջ կողմից) Սերոբ: Էլ իսկի չասես, թէ աշխարհը չորացել է, և մեզ համար մարդ չը կայ: Այ մարդ:

Սերոբ Ի՞նչ է ուզում էդ Լողմանը:

Ներսէս. Նա Մարթային է ուզում:

Սերոբ. Դէ էլ ինչի՞ էք սպասում, տուէք տանի էլի:

Ներսէս. Ուրեմն դու համաձայն ես:

Սերոբ. Ե՞ս. օ ես սափրիչներին շատ եմ պատուում, որովհետեւ ինչ գոռոզ գլուխ ասես, որ չը խոնարհուի նրանց մկրատի տակ (ծիծաղում են):

Տ Ե Ս Ի Լ 10

Ներսէս, Սերոբ, Աննա եւ Մարթա

Ներսէս. (Նրանք մտան աջ դռնից) Խօսիր մայրիկ. դու գիտես, թէ մենք ինչ էինք ուզում ասել:

Աննա. Մայրիկը ի՞նչ խօսի: Նրա բերանում լեզու է մընացել: Մայրիկը խօսելու շնորհքն էլ է կորցրել, խելքն էլ:

Սերոբ. Ուրեմն ես կը խօսեմ: Լսիր Մարթա: Վարպետ Մինասը սիրահարուել է քո վրայ,—երևի իհարկէ նա լսել է քո տղամարդութիւններդ,—ի՞նչ ես հրամայում, ի՞նչ պատասխան տանք. ինքդ էլ լաւ ես իմանում, որ էլ էն տեղը չի, որ կոտորատուես, նազ անես, ուսովդ «չեմ իմանում» անես, զլխովդ «կը մտածեմ»: Քեզ համար էլ էդ տեսակ ցերեմոնիաների ժամանակը անց է կացել: Բայց դատարաններում մին լաւ սովորութիւն կայ: Աշկարայ մարդասպանին էլ հարցնում են, «վի՞րդ ես անում, որ մեղաւոր ես»: Իհարկէ, որ յիմարը կ'ասի, թէ վի՞րդ է անում: Քաղաքավարութիւնը պահանջում է, որ մենք էլ քեզ հարցնենք: Հաւան ես:

Ներսէս. Չէ Սերոբ: Էդպէս չի: Մարթա ջան. մեր դէմքին, մեր լեզուին մի մտիկ անիլ: Մենք մեր սրտի խորքում էլի առաջուայ պէս սիրում ենք քեզ: Չը կարծես, որ դու մեր աչքում մի աւելորդ բան ես, որ մենք ուզում ենք դէն շարաւել: Չէ, Աստուած վկայ Մարթա, դու իմ աչքում էլի առաջուայ իմ քոյրս ես: Միաստի մասին միայն սա կ'ասեմ, որ քո մասին

մին էնպէս խօսք ասեց, որ ես ուզեցի նրա ոտքերը համբուրել... Մնացածը դու ես իմանում, մի քաշուիլ, կ'ուզես՝ «այո» ասան, կ'ուզես՝ «ոչ»:

Աննա. Խօսիր էլի. ինչո՞ւ է լեզուդ քարին կապին դէմ ընկել: Ինչո՞ւ ես պապանձուել, ասան որ չես ուզում:

Սերոբ. Սպասեցէք: Ես չեմ ուզում, որ նա իրա երեսը իմ մօտս բացի: (Մածուկ Ներսէսին) Փողերիս գլուխը քոր է գալիս: Դու տեսնում ես, որ նա համաձայն է. ես զնամ պատրաստութիւն տեսնեմ (զնաց միջի զնով):

Ներսէս. Բացի՛ր սիրտդ մայրիկի առաջ (զնում է աջ):

Տ Ե Ս Ի Լ 11

Աննա եւ Մարթա

Մարթա. Մայրիկ, ինչո՞ւ էք ինձ մորթում:

Աննա. Դու ինքդ ես մեզ առանց դանակ մորթել, մե՞զ ես ասում:

Մարթա. Ինչո՞ւ ինձ գոնէ մի անգամ չ'ասացիք, որ մարդիկ սուտ ասող են լինում, երդումը ցեխի մէջ գցող: Ինչո՞ւ թողիք որ ես մոլորուեմ:

Աննա. Գիշեր ցերեկ քեզ չէ՞ք ասում:

Մարթա. Բաս ինչո՞ւ էիք թողնում, որ էն շունը ոտք դնի մեր տան մէջ: Ես յիմարացայ, ես խաբուեցի նրա լեզուին, ես կարծեցի, նա ինձ կը բախտաւորեցնի: Ես ի՞նչ իմանայի, որ մինչ էդ աստիճան կարելի է չը խղճալ մարդուն: Ախ ինչպէս մարդիկ չեն վախենում Աստուածանից: Բաւական չէ որ նա ինձ խաբեց, հիմի էլ դուք էք ուզում մի ուրիշին խաբել:

Աննա. Խաբել:

Մարթա. Կարելի՞ է, որ նա ոչինչ լսած չը լինի:

Աննա. Ես ի՞նչ իմանամ լսել է, թէ չէ:

Մարթա. Բաս ես ի՞նչ սրտով զնամ նրան, եթէ նա չի իմանում: Եւ ի՞նչ աչքով պէտք է մտիկ անեմ նրան, եթէ նա յետոյ իմանայ:

Աննա. Տանջանք է էլի:

Մարթա. Եթէ մեղք չը լինէր, վաղուց ես վերջ դրած կը լինէի իմ կեանքիս: Կրակի մէջ էրոււմ եմ մայրիկ: Գիշեր ցերեկ ես Աստուծոն խնդրում եմ ինձ ների: Բայց եթէ դուք չէք ներում, որտեղի՞ց նա ինձ կը ների: Գոնէ դու ինձ ների՛ր մայրիկ, ախր չէ՞ որ դու առաջ ինձ սիրում էիր: Միթէ՞ յաւիտենական ընկա՞յ ես քո աչքում:

Աննա. Թող Աստուած ների քեզ... ես ի՞նչ ասեմ: Ինչ կրակ մաղուեց իմ գլխիս: Քո անբախտութիւնը լեզուս կապեց, սպանեց ինձ... ախր չէ՞ որ ամենքիս ուրախութիւնը մենակ դու էիր իմ խեղ երեխայ:

Մարթա. Կարգադրեցէ՛ք իմ վիճակը և ի՞նչ ուզում էք տուէ՛ք, միայն թէ նա իմանայ, որ ես մի անփորձ երեխայ եմ եղել, մոլորուել եմ, սխալուել եմ, թող առաջ նա ինձ ների, յետոյ ինքը գիտէ: Եթէ նրան էլ արժանի չեղայ, դեցե՛ք ինձ տան մի անկիւն, կապեցէ՛ք երեսիս դուռը, թող էստեղ կըծկուեմ և մինչև կեանքիս վերջը քաւեմ իմ մեղքը: Երևի իմ անբախտ ճակատիս էդ էր գրած:

Աննա. Ձէ, չէ: Էդպէս մի ասիլ: Գոնէ դու ապրիր և օր տես: Մենք մի բախտաւոր օր չենք տեսել Աստուծոյ երկնքի տակ: Ոչ մի մարդ մեր նեղութիւնումը մեր դուռը չի ձեռնել, մեզ չի հարցրել: Էդ խեղճ տղան է, որ մի քիչ մեզ ձեռք է բռնել: Կարելի է նրա հետ դու աւելի բախտաւոր ես լինելու... չէ՞ որ հայրդ ասում է, որ նա մի բարի տղայ է:

Մարթա. Եթէ նա բարի կը լինի և յետոյ, ես ամեն կերպ կ'աշխատեմ, որ նա բախտաւոր լինի:

Աննա. Աստուած տայ, որ դուք բախտաւոր լինէք որդի: Մարթա. Միայն թէ թող նա ինձ տանի, հեռացնի էստեղից... որ ամեն ինչ մոռացուի: Ախ ինչքան եմ դառնացրել ձեր օրերը: Դէ գոնէ հիմի, թող մէկ լսեմ քո քաղցր բերանից իմ անունը:

Աննա. Մարթա, Մարթա (փաթաթուեմ են): Շատ արտասուք թափելուց աչքերս են քոռացել:

Տ Ե Ս Ի Լ 12

Մարթա, Աննա, Ներսէս եւ Մինաս

Ներսէս (Մտնում են աջից). Հա, էդ լաւ է: Արտասուքը շատ ցաւեր է լուսնում:

Աննա. Նա համաձայն է:

Ներսէս. Աստուած քեզ նրա հետ բախտաւոր անի, քոյրըս (կանչում է): Վարպետ Մինաս (հաղում է սիրտը բռնելով):

Մինաս. (Ձախից) ես էնքան էլ հեռու չէի. ի՞նչ նեղութիւն տուիր քեզ:

Ներսէս. Ոչինչ... անցաւ: Հիմի խօսելու հերթը քունն է:

Մինաս. Մինչ էսօր ես քեզ մօր տեղ եմ հաշուել, էսօրուանից էլ դու ինձ քո որդիդ հաշուիր: Իսկ քեզ, իմ հայ-քրիստոնեայ քոյր. ի՞նչ ասեմ, իմ բախտիս՝ Աստուած քեզ է նշա-

նակել, քո բախտիդ՝ ինձ: Աշխարհք է, ի՞նչ պէտք է անես: Էսպէս էլ է լինում, էսպէս էս: Է՛հ փառք Աստուծոյ: Վարպետ Յակոբի աղջիկ, յոյս ունեմ էլ չ'ասես, թէ աներեսի մէկն եմ, մտել եմ էստեղ, որտեղ ինձ համեցէք չեն արել:

Ներսէս Հա հա հա... էդ ի՞նչ նոր բան է (հաղում է):

Մինաս . Ձէ, էլ չը խօսես Ներսէս... փաստում է քեզ (նստեցրեց մահճակալի վրայ):

Տ Ե Ս Ի Լ 13

Աննա, Մարթա, Ներսէս, Մինաս եւ Սերոբ

Սերոբ. (Միջի դռնով) Կարծեմ արդէն կարելի է շնորհաւորել: (Հանում է զանազան դրամներից օղի) Սա փորագաւի ճար, (զինի) սա գլխացաւի (յետոյ բաժակներ, հաց, պանիր եւ այլն): Դէ մայրիկ (ածում է զինին եւ տալիս): Ապա մի օրհնիր: Էն ինչպէ՛ս են ասում «օրհնեմ օրհնեմ զօրանաս, կանանչես չը չորանաս, զինի խմես քոռանաս»...

Աննա. Ողորմած Աստուածը լսի իմ մեղաւոր բերանիս օրհնանքը: Վատ օր չը տեսնէ՛ք, սիրով ձերանաք (խմում է զինին):

Սերոբ. (Արացնելով նրա ասածը) Մի բարձի տիրանաք, հ'մ: Անոյ՛ջ: Դէ վարպետ, տեսնեմ դու ինչպէս ես սիրում նշանածիդ (ածում եւ տալիս է նրան զինին):

Մինաս. Լաւ ձեռքի է:

Սերոբ. Բռնիր ասում եմ (Մինասը բռնելուս յետ է քաշում, ուզում է խմել, նորից տալիս է նրան): Ձէ վարպետ, ես սրանում չը կամ, բռնիր: Իմը էդ առիւծի կաթն է (տալիս է նրան զինին, իրա համար ածում է օղի): Դէ Աստուած շնորհաւոր արասցէ: Եթէ ուզում ես հարսնացուդ քեզ շատ սիրի, լաւ քամիր (խմեց):

Մինաս. Կենացդ վարպետի աղջիկ (խմեց):

Սերոբ. Մինչև տակը, մինչև տակը: Այ էդպէս (ածում է զինի եւ տալիս է Ներսէսին): Խմիր ապեր, սա ամեն հիւանդութիւնների ճար է, օձի կծածից մինչև մարդի կծածը:

Մինաս. Նրան ոչ թէ խմելը, խօսելն էլ է փաստ:

Սերոբ. Ոչինչ, ես կը խօսեմ նրա տեղ. «Սերոբ, յետ դառ վատ ճանապարհից և լաւ մարդ դառ»: Շատ լաւ ապեր: Ասենք թէ էսօրուանից խօսք տուի ես էլ լաւ մարդ դառնամ: Բայց չէ՞ որ էստեղումս (սրտում) կայ մի ցաւ, մարդուն խելքից հանող մի ցաւ: Նա չի թողնում ինձ, որ ես էլ հաշտ աչքով մտիկ անեմ աշխարհիս չարութիւններին, նա չի թողնում, որ

ես էլ կեղծ ժպտամ, սողամ փորիս վրայ և լիզեմ ինձ կոխ տուճող ոտքերը: Շատ անգամ մտածում եմ, «քեզ ինչ որ աշխարհքը լի է անարդարութիւնով և զրկանքներով»: Բայց չի լինում. նա զարթնում է ևստում՝ գլուխդ բարձր բռնիր, աչքերդ համարձակ, կուրծքդ հպարտ: Տնւր, խփիր, ջարդիր, քեզ հանգստութիւն չը կայ: Եթէ դուք ապեր, կարողացաք էդ փորրիկ սատանայի գլուխը ջարդել էս տեղում, եթէ դուք ինձ կարողացաք բժշկել էդ ցաւից, ես էլ խօսք եմ տալիս ձեզ լաւ մարդ դառնալ (խմեց):

Տ Ե Ս Ի Լ 14

Աննա, Մարթա, Սերոբ, Ներսէս, Մինաս եւ Յակոբ

Յակոբ. (Առաջ բեմի ետեւից լսուեց նրա հառաչանքը «ահ, ահ», յետոյ նա մտաւ սեւ վերարկուի վերի կոճակները բաց, փոշիի մէջ կորած, գլխաբաց եւ մազերը քրքրուած): Մարթա, իմ Մարթա: Ես տեսայ նրա հօրը, նա փողոցի մէջտեղով անցնում էր կառքի մէջ: Ես վազեցի նրա վրայ. բռնեցի կառքից և ասացի. Յիսուսի անունով ասում եմ քեզ, կանգնիր, յետ տուր ինձ իմ ընտանիքի պատիւը: Իսկ նա ոտքով խփեց կրծքիս, «խելքից ցնորուած է» ասաց, զցեց ինձ հողերի մէջ, քշել տուաւ առաջ:

Աննա. Ի՞նչ է պատահել քեզ, խեղճ մարդ, ո՞ւր է գոակդ:

Յակոբ. (Անոջը) Ես նրան մի վատ բան չ'ասացի, Անոյշ ջան. ի՞նչ իրաւունքով խփեց նա ինձ: Մեղաւորը նրա որդին է... ես ի՞նչ եմ արել նրան: Ես կանչեցի իմ Տէր Յիսուսիս, բայց նա չ'եկաւ ինձ օգնութեան, երևի հաւատը մեռած է իմ մէջ:

Սերոբ. Ե՛ս կը գամ քեզ օգնութեան, ես. էդ բանը նրանց էժան չի նստիլ:

Յակոբ. Դու էլի եկել ես: Կորիք, մի երևալ իմ աչքիս: Իմ որդին Ներսէսն է (Համբուրում է նրան): Դու իմ սիրելիս ինչպէ՞ս ես հիմայ:

Ներսէս. Սիրիք և նրան. նա խօսք է տալիս լաւ մարդ դառնայ:

Յակոբ. Հա՛. Աստուած ներէ քեզ... չէ՞ որ դու էլ (համբուրում է Սերոբին)... իմ արիւնս ես:

Սերոբ. (Աչքերը սրբելով) Է՞հ... չեմ կարող տանել էդ վիրաւորանքը, պէտք է վերջացնել (գնաց ձախ):

Տ Ե Ս Ի Լ 15

Աննա, Մարթա, Ներսէս, Մինաս եւ Յակոբ

Մինաս. Ինձ չէ՞ս ճանաչում վարպետ:

Յակոբ. Հա հա հա: Սա աղքատներին լաւացնում է, բայց փող չի վերցնում. ասում է «մնա, երբ կը հարստանաք, կը վճարէք». բաս ինչո՞ւ չես կարողանում սրան լաւացնել: Ախր չէ՞ որ սա է իմ տան սիւնը. չէ՞ որ սա պէտք է վառ պահէ իմ տան կրակը, էս մարուող ճրագը:

Մինաս. Նա կը լաւանայ. Աստուած ողորմած է. էգուց մենք ճանապարհուում ենք գիւղ:

Յակոբ. Հա: Տնւր նրան, լաւ մտիկ արա՛, լաւացրա՛ւ նրան, թէ չէ՞ նա էստեղ կը մեռնի, չի ապրիլ (յանկարձ նրա դէմքը փայլում է եւ որպէս թէ ծիծաղելով): Բայց մտիկ արա՛, եթէ նա մեռնի, չը գնա, ինձ չ'ասես «Աստուածանով մխիթարուես, ծերունի»: Չէ՛ չէ: Ինձ ի՞նչ, թէ նա կը մեռնի: Դու գնա մխիթարութիւնը նրան ասա: Ինձ ի՞նչ: Հմ, նրանն էր, նրանն էլ դառաւ: Ես որդի չ'ունեմ: Ես ինքս որդին եմ իմ Տէր Յիսուսի: Աղօթք անենք:

Մինաս. Չէ վարպետ սպասիր:

Ներսէս. Հայրիկ ես իմ աչքով ուզում եմ տեսնել: Օրհնիր: Մինասը արդէն մեր Մարթայի նշանածն է:

Յակոբ. Ճշմարիտ է: Ուրեմն դուք լսեցի՞ք խեղճ ծերուկիս խօսքը (Մարթա եւ Մինաս մօտենում են): Անոյշ-ջան. օրհնենք նրանց:

Ներսէս. Ախ Աստուած, ա՛ (բռնում է սիրտը եւ թաշկինակով քերանք):

Աննա (յանկարձ). Երեխաս ձեռքից գնաց:

Մինաս. Ոչինչ. մի վախէք: Էստեղ ցուրտ է, պէտք է տանել ներս (օգնում է նրան):

Յակոբ. Մի թողնէք, երեխան մըսում է: Տարէ՛ք ներս (Մինաս եւ Մարթա տանում են Ներսէսին, որի ձեռքում նկատում է սաստիկ արիւնոտ թաշկինակ: Աննան դրան մօտ հեծկտում է): Աննա դու լմց ես լինում: Ասա՛ օրհնեալ լինի Աստուծոյ կամբը:

Աննա (լացով)... Օրհնեալ լինի Աստուծոյ կամբը:

Յակոբ. Հա. էդ լաւ է: Օրհնեալ լինի նրա կամբը:

Տ Ե Ս Ի Լ 16

Յակոբ, Աննա եւ Սերոբ

(Բենի ետեւից լսում է Ալեքսանդրի ձայնը). «Ես քեզ ասում եմ բաց թող ինձ... սրիկայ»: (Սերոբի ձայնը). «Մեռի՛ր շուն շան որդի»: (Ալեքսանդրի ձայնը). Ա, օգնեցէ՛ք... ա՛»: (Սերոբը մըտնում է ձախից, արիւնոտ դաշոյնը ձեռին):

Աննա. Տէր Աստուած, էդ Բ՛նչ է, Բ՛նչ է պատահել:

Սերոբ. Ոչինչ. ես մաքրեցի մեր տան պատիւը:

Յակոբ (Որպէս թէ չմտնելով իր շուրջը կատարուածը). Աղօթք անենք... (չոզում է) աղօթք անենք:

(Այս ձայների վրայ Մինաս եւ Մարթա յայտնում են աջ դռան մէջ): Պատկեր. վարագոյրը հանդարտ իջնում է:

25

FD	NO 2045
MAR	25
43	U.S. -
KONIGSBERG	

ԳԻՆՆ Է 50 Կ.

« Ազգային գրադարան »

NL0322441

16.667